

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Diplomová práce**

**Odsun německé menšiny z Prachaticka po druhé  
světové válce**

**Andrea Smetáková**

Plzeň 2017

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

**Diplomová práce**

**Odsun německé menšiny z Prachaticka po druhé  
světové válce**

**Andrea Smetáková**

*Vedoucí práce:*

doc. PhDr. Lukáš Novotný, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Chtěla bych poděkovat vedoucímu mé práce doc. PhDr. Lukáši Novotnému, Ph.D. za cenné rady, pomoc a ochotu, které mi poskytl při zpracování diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat zaměstnancům Státního okresního archivu v Prachaticích za jejich vstřícnost.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, duben 2017* .....

## Obsah

1 Úvod.....	1
2 Zrod myšlenky odsunu německé menšiny z Československa .....	6
2. 1 Jednání o odsunu a dekrety prezidenta republiky .....	9
2. 2 Přípravy na odsun a Postupimská konference .....	11
3 Okres Prachatice v roce 1945 .....	16
3. 1 Osvobození okresu Prachatice .....	17
3. 2 Německé obyvatelstvo po válce .....	21
4 Internace německého obyvatelstva a postavení vybraných skupin .....	25
4. 1 Sběrná střediska .....	26
4. 1. 1 Sběrné středisko Prachatice .....	28
4. 1. 2 Sběrné středisko Vimperk.....	30
4. 1. 3 Sběrné středisko Volary.....	31
4. 2 Skupiny německých obyvatel .....	33
4. 2. 1 Odborníci a specialisté.....	33
4. 2. 2 Antifašisté .....	35
5 Odsun německé menšiny z okresu Prachatice .....	38
5. 1 Jednotlivé transporty z Prachaticka .....	40
5. 2 Transporty určitých skupin – duchovní, lékaři a ostatní.....	44
6 Dokončení odsunu .....	50
6. 1 Přesun Němců do vnitrozemí.....	53
6. 2 Příchod nových osídlenců do pohraničí.....	58
7 Závěr .....	61
8 Seznam použité literatury a pramenů.....	64
9 Resumé.....	68
10 Přílohy.....	70

## 1 Úvod

Soužití Čechů a Němců na jednom území nebylo nikdy lehké. Rozpory mezi oběma etniky existovaly již za dob habsburské monarchie a ke zlepšení nepřispěly ani rozpad Rakouska-Uherska a následný vznik Československé republiky po skončení první světové války. Němci neuznávali nový stát, chtěli jej připojit k Německu a odmítali vstoupit do československé vlády. Situace se na chvíli uklidnila, ale jednalo se pouze o dočasný stav, který se počátkem třicátých let spolu s nástupem Adolfa Hitlera k moci obrátil, a němečtí obyvatelé se začali více radikalizovat. Jejich požadavky začala reprezentovat Sudetoněmecká fronta domoviny, jež se v roce 1935 změnila na Sudetoněmeckou stranu v čele s Konradem Henleinem. Následně strana zvítězila ve volbách konaných ve stejném roce a její vedení se začalo obracet na Německo. Obyvatelé se stále více dožadovali změn a vrcholem se stala Mnichovská konference, na níž byla podepsána dohoda, která vyústila v odtržení pohraničí, tzv. Sudet, od Československa. Německá menšina konečně dosáhla svého přání připojit se k Německu.

Již v prvních letech války začal československý prezident Edvard Beneš uvažovat nad otázkou týkající se německé menšiny. Už tehdy věděl, že jakmile jednou válka skončí, bude se muset tato otázka, vyřešit co nejdříve. Proto již v době svého pobytu v exilu začal připravovat plány na definitivní vyřešení daného problému. Po několika setkáních s americkým prezidentem Franklinem Delano Rooseveltem a sovětským vůdcem Josifem Stalinem, získal jejich souhlas s plánovaným vystěhováním z republiky. Důležitým mezníkem se stala Postupimská konference konající se v létě 1945, kde se rozhodlo o definitivním odsunu německé menšiny z Československé republiky. Do té doby probíhaly pouze neorganizované tzv. divoké odsuny, nad nimiž neměl nikdo kontrolu, a které na základě rozhodnutí velmocí na konferenci, musely být ukončeny. Navíc bylo potřeba zmírnit bouřlivé reakce českých obyvatel a jejich chování ohledně vystěhování osob německého občanství.

Odsun německé menšiny je v moderních dějinách velmi probíraným a stále aktuálním tématem. Jedná se zároveň o kontroverzní téma, které je jedněmi odsuzováno a druhými naopak přijímáno jako správný krok. Diplomová práce je zaměřena na transport německého obyvatelstva z okresu Prachatice, který se nachází v jihočeském kraji. Existuje celá řada studií a odborné literatury zabývající se odsunem nejenom

obecně, ale také i z konkrétních regionů a oblastí. Okolí Prachaticka v literatuře není příliš rozebírané v souvislosti s odsunem, i přesto, že se jedná o pohraniční oblast Šumavy, kde před transportem žilo velké množství nespokojených německých obyvatel a kde velká část obcí byla většinově obydlena německým obyvatelstvem.

Otázkou je, jak probíhal celý odsun z okresu Prachatice. Kolik odjelo jednotlivých transportů a kolik osob německé národnosti bylo odsunuto. A také co bylo se zbytkem německých obyvatel v okrese po ukončení hromadných transportů v roce 1946. Cílem diplomové práce je ucelené zpracování daného tématu s využitím přímé a diachronní metody.

Celá práce je tematicky rozvržena do pěti kapitol, které jsou dále doplněny o podkapitoly. První kapitola je věnována zrodu myšlenky odsunu německé menšiny z Československa, jelikož je nutné vylíčit prvopočátky a plány týkající se transportů. První kroky v této otázce konal exilový prezident Edvard Beneš, jenž jednal s tehdejšími vládními špičkami o řešení problému s Němci. První podkapitola se poté věnuje i dekretům prezidenta republiky, které byly vydávány místo zákonů. Ve druhé podkapitole je rozebrána Postupimská konference a její rozhodnutí ohledně organizovaného odsunu německého obyvatelstva. Tato konference znamenala zlom v otázce týkající se transportů z republiky. V této části je také použita nejvíce odborná literatura, jak česká, tak i částečně německá.

Druhá kapitola je již věnována okresu Prachatice. Je zde popsán život obyvatel Prachatického okresu na počátku roku 1945. Také jejich osudy těsně po válce a před počátkem organizovaného odsunu. V této části práce je zmíněna postava Josefa Suchardy, jenž byl velitelem partyzánské skupiny, která za války prováděla odbojovou činnost, a na jaře 1945 se angažovala při osvobození okresu. Nejdůležitějším zdrojem pro tuto část se staly zápisy v kronikách jednotlivých obcí, které nejlépe dokládají život na Prachaticku na konci druhé světové války a následné osvobození.

Třetí kapitola je jednou z nejdůležitějších v celé diplomové práci. Je rozdělena opět do dvou podkapitol, přičemž první z nich je věnována sběrným střediskům. Ta se nacházela ve Volarech, Vimperku a Prachaticích. Sloužila jako přechodné ubytování pro německé občany těsně před jejich transportem do okupačních pásem v Německu. V podkapitolách se autorka snažila najít odpověď na otázky týkající se života ve střediscích a jejich fungování. Ve druhé podkapitole jsou rozebrány osoby, jež byly z prvních transportů vyloučeny. Mezi vyňaté z odsunu patřili odborníci a specialisté ve svém oboru, bez nichž by podniky dále nemohly fungovat, a nebylo možné je okamžitě

nahradiť českými zaměstnanci. Dále se jednalo o antifašisty, kteří za války nespoupracovali s Němci, byli loajální republice a odsuzovali nacistické Německo. Mnohdy za své postoje a názory trpěli ve věznicích. V neposlední řadě se jednalo o smíšená manželství, která taktéž nespadała do odsunu.

Ve čtvrté, stěžejní kapitole celé práce autorka hledala odpověď na to, kolik transportů německých obyvatel odjelo do sovětského a amerického okupačního pásma a také celkový počet odsunutých osob. Hromadné transporty odjížděly z okresu během roku 1946. Pak se také jednalo o transporty určitých skupin, jako byli lékaři, duchovní a další, jimž se odsunutí za hranice taktéž nevyhnulo. V této části jsou také uvedeny konkrétní příklady osob žijících v okrese a jejich osudy spojené s vystěhováním. Celá tato a předchozí kapitola vychází z archivních zdrojů Státního okresního archivu v Prachaticích, jednoho z nejdůležitějších zdrojů práce.

Závěrečná, pátá kapitola je věnována konečné fázi vysídlení Prachaticka a také s tím souvisejícím odsunem německých osob do vnitrozemí v důsledku ukončení transportu do amerického okupačního pásma. Vysídlování do vnitrozemí mělo za cíl konečné očištění pohraničí od německého živlu, aby v budoucnu nevznikaly další třetí plochy. Poslední část této kapitoly přibližuje osídlení pohraničí Československé republiky českým lidem, které probíhalo současně s odsunem. Počátky osídlování tak spadají již do léta 1945, kdy přicházela řada nových osadníků a přebírala po německých obyvatelích jejich statky a majetek, jež tu zanechali. V této části je čerpáno převážně ze sborníků a odborné literatury.

Téma práce bylo zvoleno z toho důvodu, že se jedná o diskutovanou problematiku a přímo okresu Prachatice nebylo doposud věnováno v odborné literatuře tolik prostoru, kolik by si zasloužilo. Podnětem pro zvolení daného tématu je zájem o danou problematiku, také oblast Šumavy a pozůstatky zaniklých osad po německých obyvatelích. Práce je založena převážně na archivních pramenech, první a poslední část na odborné literatuře. Je také využito dobového tisku, jenž doplňuje informace daného tématu.

První kapitola vychází především ze sekundární odborné literatury, a to od Tomáše Staňka *Vysídlení Němců z Československa*. Dále od Adriana von Arburga a Tomáše Staňka *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl I., Češi a Němci do roku 1945. Úvod k edici a druhý díl Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II., svazek 1. Duben–srpen/září 1945. „Divoký odsun“ a počátky*



*osídlování*. Tato edice byla pro práci velmi důležitým zdrojem v první části, kdy se jedná o cestu k odsunu. V podkapitole týkající se dekretů je čerpáno z díla od Karla Jecha a Karla Kaplana *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty*. Část práce týkající se Postupimské konference vychází z knihy od Milana Churaně *Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost*, jež doplnila informace týkající se přímo účasti československých státníků na konferenci. A v neposlední řadě kniha od německého autora Detlefa Brandese a jeho *Cesta k vyhnání 1938–1945. Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*, jež se velmi podrobně věnuje plánům a průběhu jednání o odsunu z republiky. V této kapitole je také použita zahraniční literatura, která doplňuje danou problematiku.

Následující kapitola vychází převážně z pamětních knih jednotlivých obcí, které dokládají svědectví o tom, jak vypadala situace ke konci války. Jednou z nejdůležitějších je *Pamětní kniha města Prachatic* z let 1945–1951, dále *Pamětní kniha obce Zdíkov* z let 1945–1959 a v neposlední řadě také *Pamětní kniha města Vimperk*, 1945–1950. Dále jsou použity pamětní knihy dalších obcí, které doplňují informace a slouží k přiblížení života obyvatel prachatického okresu v době osvobození americkými vojsky.

Třetí a čtvrtá kapitola primárně vychází z archivního fondu Státního okresního archivu v Prachaticích, kde se nachází fond *Okresní národní výbor–referát národní bezpečnosti*, který je z velké části věnován odsunu německého obyvatelstva z Prachatického okresu, a také jsou zde obsaženy veškeré informace týkající se sběrných středisek. Z tohoto důvodu je tento zdroj pro práci s těžejším, nepostradatelným a bez něj by celá práce nemohla vzniknout. Kapitola je ještě doplněna dílem Tomáše Staňka *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, což je velmi obsáhlé dílo, které mapuje danou problematiku komplexně a v průběhu práce je několikrát využito pro doplnění informací v rámci tématu. Stejně tak studie od Tomáše Soumara *Odsun sudetských Němců z okresu Prachatic* ve sborníku prachatického muzea Zlatá stezka. Tato studie na několika stránkách podává přehled událostí spojených s odsunem německého obyvatelstva z okresu Prachatic. Jedná se o jednu z mála prací, která je k danému tématu v literatuře dostupná.

V pořadí páté a závěrečné kapitole týkající se přesunů Němců do vnitrozemí je využito opět archivních zdrojů, ale také nejnovější knihy od Andree Wiedemanna „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“. *Osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945–1952*. Dále se jedná o studii ze sborníku Zlatá stezka, a to tentokrát od Jany

Koutné *K organizovanému vystěhování osob německé národnosti z okresu Prachatice do vnitrozemí v letech 1947–1949*. Dalším zdrojem je studie z Jihočeského sborníku historického od Jana Peška *Nástup k osídlování jihočeského pohraničí (jaro 1945–léto 1946)*. Kapitulu doplňují i jiné prameny přibližující danou problematiku, která souvisela s problémy přesídlení a příchodu nových osídlenců na území původně obývané německou menšinou.

Práce také vychází z dobového tisku, a to především periodik *Šumavský hraničář*, *Jihočeská pravda* a *Svobodné slovo*. K tématu odsunu z Prachatického okresu existuje ještě několik diplomových a bakalářských prací, zabývajících se obdobným tématem, avšak při sestavování této práce nebyly využity jako zdroje.

## 2 Zrod myšlenky odsunu německé menšiny z Československa

Jedním z největších problémů Evropy v první polovině 20. století byly bezesporu národnostní menšiny a smíšené oblasti, které se staly ohnisky budoucích konfliktů. Jedním z nich byl i dlouhodobě problematický česko-německý vztah.<sup>1</sup> Edvard Beneš na Pařížské mírové konferenci uvedl zkreslený počet českých, moravských a slezských Němců žijících na území ČSR a tímto krokem přispěl ke vzniku samostatného Československa. Přesto docházelo k bouřlivým reakcím českých Němců, kteří protestovali proti začlenění do nového státního útvaru. I první československý prezident Tomáš Garrigue Masaryk při zakládání nového státu předpokládal, že čeští Němci jsou ve skutečnosti Čechy, za které se prohlásí ve chvíli, kdy nebudou vystaveni nátlaku ze strany Německa.<sup>2</sup>

Podle sčítání obyvatel v roce 1921 na území ČSR žilo 3 123 568 obyvatel hlásících se k německé národnosti. Na celkovém počtu obyvatel se tak podíleli přibližně 23 %.<sup>3</sup> Neshody mezi početnou německou menšinou a Československem provázely první republiku celou její existenci. Vyvrcholením celého sporu se stala Mnichovská konference a odstoupení pohraničí. V důsledku toho došlo k útekům nebo vyhnání desetitisíců Čechů žijících v oblasti Sudet a ti, kteří zde zůstali, se stali občany druhé kategorie. Těmi se stali i obyvatelé celého území po 16. březnu 1939, kdy došlo k vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Násilné odtržení pohraničí od Českých zemí, vyhlášení protektorátu a následné události během druhé světové války vedly obyvatele k touze po odplatě.<sup>4</sup>

Ve své knize Edvard Beneš uvedl, že po Mnichově mu bylo jasné, že se jednou bude muset vyřešit menšinová otázka, a to hlavně ta, která se týkala německé minority.<sup>5</sup> První úvahy o odsunu se zformovaly již po vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a po vypuknutí druhé světové války. Nově zformovanému československému odboji bylo jasné, že po válce bude nutné vyřešit tuto otázkou. Začaly se proto objevovat různé návrhy na vysídlení jak v domácím prostředí, tak i v emigraci.<sup>6</sup>

---

<sup>1</sup> BENEŠ, Zdeněk a kol., *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*, Praha 2002, s. 182.

<sup>2</sup> KLÍMEK, Antonín, *Cesta k odsunu*. In: Soudobé dějiny 1, 1994, 2–3, s. 256.

<sup>3</sup> TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal, *Národnostní menšiny v ústavněprávním rámci první Československé republiky (1918–1938)*. In: Historický obzor 22, 2011, 11–12, s. 259.

<sup>4</sup> KLÍMEK, s. 257–258.

<sup>5</sup> BENEŠ, Edvard, *Odsun Němců z Československa*, Praha 1996, s. 17.

<sup>6</sup> STANĚK, Tomáš, *Vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992, s. 22–23.

Již v roce 1941 začal Beneš uvažovat o rozsáhlém odsunu německého obyvatelstva, což vyplývalo z jeho rozhovorů z přelomu let 1941 a 1942 v Londýně, kde zjišťoval, zda by měl mezinárodní podporu v otázce poválečného vysídlení. Začaly se vypracovávat různé varianty, jak s otázkou problematické menšiny naložit. Dr. Beneš se také obrátil na Sovětský svaz, konkrétně na Vjačeslava Michajloviče Molotova, se kterým řešil otázku týkající se vysídlení zhruba jednoho miliónu Němců. Ten během rozhovoru nevyloučil podporu ze strany Sovětského svazu. V červenci 1942 vyslovil svůj souhlas i britský kabinet, ale pod podmínkou, že tuto myšlenku musí podpořit všichni členové prohitlerovské koalice.<sup>7</sup>

Beneš také odletěl do USA v květnu 1943, aby zde získal podporu ohledně řešení menšinové otázky. Během rozhovoru se americký prezident Franklin Delano Roosevelt přiklonil k myšlence poválečného transferu Němců z Československa. Nicméně stále se jednalo pouze o ústní příslib. V říjnu 1943 došlo v Londýně k antifašistické konferenci, na které došlo k ustanovení Sudetoněmeckého výboru. Nově ustanovený výbor podporoval domácí odboj i československou vládu, ale ještě nepřijmul myšlenku odsunu sudetských Němců a k ní odpovídající opatření. V prosinci téhož roku navštívil Beneš i Moskvu, kde získal souhlas s předběžným odsunovým plánem. Sověští představitelé požadovali, aby byla celá věc projednána i s ostatními velmocemi.<sup>8</sup> V memorandu, které Beneš v Moskvě předložil, bylo uvedeno, že po válce vznikne národnostní stát. Dále byla v prohlášení uvedena potřeba vypracovat plán na uskutečnění transferu a určení Němců k vystěhování.<sup>9</sup> V Moskvě se také Beneš setkal s československými komunisty a jednal s jejich představitelem Klementem Gottwaldem o sudetoněmecké otázce. Po moskevských jednáních bylo jasné, že domácí odboj a Beneš budou po válce usilovat o vybudování národního státu bez ochrany menšin a jejich větší část bude odsunuta.<sup>10</sup>

V Londýně se začalo v říjnu 1943 jednat o případném odsunu německého obyvatelstva z území, která budou po válce Německu odebrána. V případě Československa se počítalo s odsunem 1,5 milionu obyvatel. Dále se počítalo se 700 000 dalšími Němci, kteří měli být vystěhováni v rámci hraničních úprav.<sup>11</sup> Podle

---

<sup>7</sup> Tamtéž, s. 27.

<sup>8</sup> Tamtéž, s. 29–31.

<sup>9</sup> STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991, s. 33.

<sup>10</sup> Tamtéž, s. 35–36.

<sup>11</sup> Tamtéž, s. 37.

plánu mělo v ČSR zůstat zhruba 1 250 000 Němců. Otázkou bylo, zda budou mít menšinová práva nebo budou donuceni k odgermanizování a asimilaci.<sup>12</sup>

Prezident zaslal československému odboji 16. července 1944 zprávu týkající se německé otázky. V ní potvrdil nutnost vysídlení třímilionové německé menšiny, s tím, že je nutné snížit jejich počet, alespoň na 2 miliony. Doporučil, aby československá vláda byla opatrná ve svých krocích a pokračovala tak, aby ihned po skončení války mohlo dojít k vysídlení.<sup>13</sup> Otázka týkající se antifašistů se měla řešit později a minoritní záruky neměly být poskytnuty. Odsun se stal hlavním řešením jak pro exil, tak pro domácí odboj. Stále však chyběl návrh realizace transferu.<sup>14</sup>

Výrazným mezníkem se stalo memorandum z 23. listopadu 1944 určené spojencům, v němž bylo uvedeno, že vysídlit menšiny je nedílnou součástí pro zachování budoucího míru a bezpečnosti ČSR.<sup>15</sup> Jasně došlo k zamítnutí jakýchkoliv úprav hranic. Memorandum také obsahovalo analýzu negativních zkušeností z minulosti minorit žijících v zemích středovýchodní Evropy s poukázáním na Československo. Podle připravovaného plánu mělo dojít k organizovanému vystěhování v rozmezí dvou let, kdy mělo být odsunuto přibližně 1,6 milionu obyvatel.<sup>16</sup> Co se týče majetkové konfiskace, mělo dojít k zabavení majetku trestně stíhaných Němců a odsunovaným osobám mělo být povoleno vyvézt pouze část movitého majetku.<sup>17</sup> Vylučovala se možnost záruky kolektivních menšinových práv. Stále bylo možné zachovat národnostní školství a starší lidé měli možnost v určitých případech mluvit ve svém jazyce. Přesto bylo jasné, že dojde k jejich postupné asimilaci, i když na tu plány exilová vláda ještě neměla.<sup>18</sup>

Britské stanovisko z ledna 1945 jasně ukázalo, že konkrétní rozhodnutí odkládá na pozdější dobu, až budou vyřízeny další okolnosti týkající se poválečného Německa.<sup>19</sup> Stejně tak názor Američanů byl obdobný i přes snahu Beneše, aby k celé situaci zaujali závazné stanovisko a stále požadovali, aby se všechny tři mocnosti shodly na stejném

---

<sup>12</sup> BRANDES, Detlef, *Cesta k vyhnání 1938–1945. Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*, Praha 2002, s. 222.

<sup>13</sup> ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl I., Češi a Němci do roku 1945. Úvod k edici*, Středokluky 2010, s. 212.

<sup>14</sup> STANĚK, *Odsun*, s. 40.

<sup>15</sup> STANĚK, *Vysídlení*, s. 34.

<sup>16</sup> ARBURG, *Vysídlení Němců, úvod k edici*, s. 214.

<sup>17</sup> STANĚK, *Vysídlení*, s. 34.

<sup>18</sup> ARBURG, *Vysídlení Němců, úvod k edici*, s. 214–215.

<sup>19</sup> BRANDES, s. 272.

závěru.<sup>20</sup> Beneš byl upozorněn, aby nepodnikal samostatné kroky, proto začal uvažovat o možnosti, dohodnout se pouze se Sověty.<sup>21</sup>

## 2. 1 Jednání o odsunu a dekrety prezidenta republiky

Dalším krokem v otázce odsunu se stala jednání londýnské emigrace s komunisty a Benešem, ke kterým došlo v Moskvě v březnu 1945. Při jednáních neměl Beneš jednoznačně přislíbený souhlas Velké Británie a USA ohledně transferu německé menšiny. Sověti se stále vyjadřovali k myšlence odsunu kladně.<sup>22</sup> Přesto Moskva nadále trvala na tom, aby celá věc byla projednána i s Velkou Británií.<sup>23</sup>

Rámcová pravidla proti maďarské a německé menšině byla uvedena v košickém vládním programu z 5. dubna 1945, jenž se skládal z 16 bodů.<sup>24</sup> Dekrety prezidenta republiky uskutečňovaly cíle programu uvedené v kapitole VIII., kde byl zformulován vztah k německé menšině.<sup>25</sup> V kapitole stálo: „*Republika nechce a nebude postihovat své loajální německé a maďarské občany a zejména ne ty, kteří i v dobách nejtěžších zachovali k ní věrnost, s viníky však bude postupovat přísně a neúprosně, jak toho vyžaduje svědomí našich národů, svatá památka nescetných našich mučedníků, klid a bezpečnost budoucích pokolení.*“<sup>26</sup> Těm, kteří měli před Mnichovem státní občanství československé, mělo být na základě programu ponecháno a stejně tak těm, kteří vedli boj proti Konradu Henleinovi a zachovali věrnost ČSR a byli za to uvězněni. Státní občanství si mohli ponechat i ti, kteří museli uprchnout za hranice, kde se posléze zasazovali o obnovení Československa. U ostatních příslušníků jak německé, tak maďarské menšiny mělo být občanství zrušeno. Osobám souzeným pro zločiny proti národu a státu mělo být odňato občanství a mělo dojít k jejich vypovězení z republiky. O zrádcích, zločincích a kolaborantech pojednával IX. oddíl programu.

Programové prohlášení uváděla v platnost celá série do té chvíle vydávaných dekretů prezidenta republiky, jež sloužily jako zákony po zničení demokratického systému Mnichovskou dohodou v září 1938. Dekrety navázaly na právní řád první

---

<sup>20</sup> STANĚK, *Vysídlení*, s. 35.

<sup>21</sup> ARBURG, *Vysídlení Němců, úvod k edici*, s. 215.

<sup>22</sup> Tamtéž.

<sup>23</sup> STANĚK, *Vysídlení*, s. 36.

<sup>24</sup> BEYERL, Beppo, *Die Beneš-Dekrete. Zwischen tschechischer Identität und deutscher Begehrlichkeit*, Wien 2002, s. 71.

<sup>25</sup> JECH, Karel, KAPLAN, Karel, *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty*, Brno 2002, s. 30.

<sup>26</sup> Tamtéž.

republiky.<sup>27</sup> Jedním z těch nejdůležitějších byl „*ústavní dekret z 2. srpna 1945 č. 33 Sb., o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské, vydaný k návrhu vlády a po dohodě se SNR*“.<sup>28</sup> Dekret vycházel ze skutečnosti, že státní občanství přežilo válku takové, jaké bylo před Mnichovem. Tímto dekretem pozbyly menšiny hlásící se k okupantským národnostem československého občanství. Na základě opatření,<sup>29</sup> která byla vydána ještě před válkou, byly vyňaty osoby, které zachovaly věrnost Československu. Podle oběžníku, který byl vydán ministerstvem vnitra 24. srpna 1945, o úpravě československého státního občanství podle dekretu č. 33/1945 Sb., v němž byly obsaženy směrnice týkající se dalšího postupu a určení osob za antifašisty a antinacisty. Za ty se považovali ti, kteří byli z politických nebo rasových důvodů ve vězení, koncentračním táboře a po propuštění vyjadřovali loajalitu republice. Na druhé straně dekret odjímal občanství těm, kteří se v průběhu konfliktu dobrovolně dožadovali německé nebo maďarské národní příslušnosti.<sup>30</sup>

V průběhu roku 1945 byly vydávány další dekreta týkající se německé a maďarské menšiny. Dalším z těchto dekretů, dekret č. 12 z 21. června 1945 se týkal konfiskace zemědělského majetku.<sup>31</sup> Majetek byl bez náhrady zabaven osobám německé a maďarské národnosti, zrádcům a nepřátelům republiky. Navíc došlo k vytvoření pozemkového fondu, z něhož se měla rozdělovat zabavená půda malozemědělcům, zemědělským rodinám, obcím a dalším.<sup>32</sup> Tyto a další dekreta se netýkaly pouze menšin, ale všech, kteří se během válečného konfliktu provinili proti československému státu. Dekreta prezidenta vycházely od 23. září 1938 až do 31. prosince 1945. Zákony byly po válce schváleny Prozatímním národním shromážděním a staly se součástí právního řádu.<sup>33</sup> Košický vládní program nebyl natolik rozpracován, aby vyřešil sudetoněmecký problém.

Celkově se vystěhovávání týkalo cizinců, přistěhovalců a osob, které se provinily. Jelikož se stále čekalo na jasné vyjádření velmocí k této problematice, vytvořilo se dočasné vakuum, jež chtěli československé politické špičky zaplnit. Což byla jedna

---

<sup>27</sup> PAVLÍČEK, Václav, *O dekretach prezidenta republiky*. In: MATĚJKA, Dobroslav (ed.), *Právní aspekty odsunu sudetských Němců*, 1996, s. 43.

<sup>28</sup> JECH, s. 31.

<sup>29</sup> Příkladem může být smlouva o státním občanství a opci vůči Československé republice z 20. listopadu 1938 nebo výnos o zřízení Protektorátu Čechy a Morava z 16. března 1938. Tamtéž.

<sup>30</sup> Tamtéž, s. 30–32.

<sup>31</sup> BEYERL, s. 75.

<sup>32</sup> PAVLÍČEK, s. 62.

<sup>33</sup> JECH, s. 37–38.

z mnoha příčin, proč se celý proces související s vystěhováním tvořil „v přímém přenosu“, tedy poté co se v polovině května 1945 vrátila vláda do Prahy.<sup>34</sup>

## 2. 2 Přípravy na odsun a Postupimská konference

V dubnu 1945 nová vláda Zdeňka Fierlingera vyzvala obyvatele, aby se pomstili Němcům za způsobená příkoří, jež se na nich dopustili. Národní výbory začaly registrovat Němce, kteří pak museli nosit pásku s písmenem N, čímž byli identifikováni jako Němci. Majetek jim byl zabavován a někteří byli posíláni do táborů, kde se měli podílet na vytváření pořádku po válce. Vystěhovat se měli všichni ti, kteří se přihlásili při sčítání lidu v roce 1930 k německé národnosti.<sup>35</sup> Vysídlování osob německé národnosti probíhalo již od počátku roku 1945, ale masovější charakter získalo až v dubnu.<sup>36</sup>

V prvních dnech bezprostředně po osvobození začalo docházet k masivnímu vyhánění německých obyvatel, aniž by o tom bylo vítěznými velmocemi rozhodnuto nebo byly vydány normy upravující odsun.<sup>37</sup> Nacisté ke konci války neustále perzekuovali občany, což vedlo obyvatele ČSR k vyhocené protiněmecké náladě. Začaly se objevovat výzvy k národní jednotě a vytvoření republiky jako národního státu bez neslovanských obyvatel. Nařízení přijatá košickým vládním programem byla během května a následujících měsíců v mnoha ohledech překračována.<sup>38</sup> Docházelo k pouličním lynčům, lidé znásobili svůj hněv hnaný touhou po odplatě. K bouřím docházelo převážně nejen ve všech pohraničních okresech, ale i ve vnitrozemí.<sup>39</sup>

Bezprostředně po svém příjezdu zpět do ČSR prezident Beneš v Praze prohlásil: „*Naším heslem bude, že musíme naši zemi kulturně, hospodářsky a politicky od všeho německého vyčistit.*“<sup>40</sup> V následujících měsících vystupoval ve větších městech po celé republice se svými projevy. Svůj první projev od roku 1938 přednesl 12. května 1945 v Brně, kde nastínil postup týkající se německé otázky. Zdůraznil nutnost vystěhování

---

<sup>34</sup> ARBURG, *Vysídlení Němců, úvod k edici*, s. 216–217.

<sup>35</sup> BRANDES, s. 331–333.

<sup>36</sup> STANĚK, *Odsun*, s. 52.

<sup>37</sup> KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945–1948*, Praha 1990, s. 136.

<sup>38</sup> STANĚK, *Odsun*, s. 56–57.

<sup>39</sup> STANĚK, *Vysídlení*, s. 42–44.

<sup>40</sup> BRANDES, s. 332.



německé menšiny.<sup>41</sup> Další ze svých projevů přednesl v Lidicích 10. června a o pět dní později v Plzni.<sup>42</sup>

Od konce května se začaly vytvářet bezpečnostní oddíly tvořené někdejšími četníky a členy ozbrojených skupin. Do pohraničí odjížděly ozbrojené složky, vojenské oddíly a armáda byla vyzvána, aby organizačně zajistila připravovaný odsun.<sup>43</sup> Během června a srpna došlo k nucenému vysídlení, kdy část německých obyvatel byla vyhnána za hranice a druhá nasazena na práci. Majetek odsunutých Němců byl obsazen nebo vydrancován. Ti, kteří museli narychlo opustit své domovy, si s sebou mohli vzít zavazadla vážící kolem 30–50 kilogramů, jídlo pouze na tři dny a hotovost ve stanovené výši 100–300 říšských marek. Během těchto neorganizovaných odsunů docházelo také k velkým ztrátám na životech. K jedné z nejznámějších událostí došlo při vysídlování více než 20 000 Němců ve dnech od 30. do 31. května 1945 z Brna, kdy většina z nich nepřežila internaci v Pohořelicích a následný pochod k rakouským hranicím. Západní mocnosti situaci v Československu kritizovaly, ale přesto nepodnikly žádné zásahy do vnitřních záležitostí. Také z toho důvodu, že se obávaly narušení autority Beneše a podrytí demokratických sil.<sup>44</sup>

Dne 8. června 1945 vyšlo nařízení týkající se antifašistů, do kterých se započítávali i ti, kteří byli propuštěni z vazby nebo koncentračního tábora a podporovali Československo. Dále měla být z celého procesu vysídlení vyjmuta potřebná kvalifikovaná pracovní síla.<sup>45</sup> V první vlně vystěhování mělo dojít na obyvatele, kteří přišli na naše území po roce 1938 a poté měli přijít na řadu podnikatelé, průmyslníci, velkoobchodníci a posléze ostatní sudetští Němci. Někteří měli být soustředěni do pracovních táborů, další zůstali v místě svého bydliště, kde se stali součástí pracovních skupin. K jejich odsunu mělo dojít ve chvíli, kdy se na druhé straně hranice zaručilo jejich přijetí. Celkově se odhadovalo, že před Postupimskou konferencí bylo z Československa vyhnáno přibližně 450 000 osob německé národnosti.<sup>46</sup> Všichni byli soustředěni v sovětské okupační zóně.

---

<sup>41</sup> ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II., svazek 1. Duben–srpen/září 1945. „Divoký odsun“ a počátky osídlování*, Středokluky 2011, s. 80.

<sup>42</sup> STANĚK, *Odsun*, s. 58–59.

<sup>43</sup> Tamtéž, s. 63.

<sup>44</sup> STANĚK, *Vysídlení*, s. 44–46.

<sup>45</sup> BRANDES, s. 333.

<sup>46</sup> Tamtéž.

V červenci se objevila kritika, a to zejména v britském tisku, o metodách využívaných na Němcích.<sup>47</sup> Obdobná kritika byla pronesena i v Moskvě, kde Stalin a Molotov prohlásili, že je potřeba německou a maďarskou menšinu vystěhovat, ale je potřeba postupovat morálně. Státní tajemník ministerstva zahraničí Vladimír Clementis vystoupil 3. července 1945 s návrhem, aby bylo třemi velmocemi spolu s ČSR ustanoveno, kolik bude celkem odsunuto Němců do jednotlivých pásem v určitých časových úsecích. Podle tohoto plánu chtěl Clementis dokončit odsuny do konce jednoho roku. Měsíčně tak počítal s vystěhováním zhruba 200 000 obyvatel. Britská i americká vláda stále trvala na svém kladném stanovisku pro vystěhování, ale konečné rozhodnutí odložila do doby, než dojde ke společnému usnesení.<sup>48</sup>

V Postupimi, která leží nedaleko Berlína, se ve dnech 17. července až 2. srpna 1945 setkali představitelé tří mocností<sup>49</sup>, Velké Británie, Spojených států amerických a Sovětského svazu na konferenci týkající se uspořádání evropských záležitostí po druhé světové válce.<sup>50</sup> Na konferenci chyběli zástupci Francie, jež byla čtvrtou okupační mocností. Důvodem její nepřítomnosti bylo prohlášení Winstona Churchilla, na konferenci konané na Jaltě 6. února 1945, kde pronesl: „*Konference tří mocností je velmi privilegovaný klub. Vstupné do tohoto klubu činí pět milionů vojáků nebo příslušný ekvivalent.*“<sup>51</sup> Stalin poté jeho stanovisko snížil na tři miliony vojáků.<sup>52</sup>

Otázka týkající se poválečného odsunu německé menšiny, však nebyla hlavní náplní celé konference. Jednání o této otázce začalo až ke konci a navíc se nejednalo pouze o odsunu z Československa, ale také i z Polska a Maďarska.<sup>53</sup> Na konferenci se shodli na tom, že se touto otázkou bude zabývat zvláštní podvýbor složený ze zástupce Sovětského svazu Arkadije Alexandroviče Soboleva, Velké Británie Geoffreya Wedgewooda Harrisona a USA Cavendise Wellese Cannona. Tento podvýbor měl za úkol zformulovat principy, kterými se měl transport řídit. Sobolev prosazoval hromadné vysídlení, kdežto jeho kolegové s masovým odsunem příliš nesouhlasili. Nicméně

---

<sup>47</sup> Tamtéž, s. 335.

<sup>48</sup> Tamtéž, s. 337.

<sup>49</sup> Konference nesla krycí název Terminal. Oficiálně nesla název Konference u Berlína, ale jelikož se konala v Postupimi na zámku Cecilienhof, vžil se pro ni název Postupimská konference. CHURANĚ, Milan, *Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost*, Praha 2001, s. 61.

<sup>50</sup> HOUŽVIČKA, Václav, *Návraty sudetské otázky*, Praha 2005, s. 295–296.

<sup>51</sup> CHURANĚ, s. 61.

<sup>52</sup> Tamtéž.

<sup>53</sup> FELCMAN, Ondřej, *České hranice a jejich souvislost se sudetoněmeckou otázkou*. In: KURAL, Václav (ed.), *Studie o sudetoněmecké otázce*, Praha 1996, s. 115.

nakonec se přiklonili k závěru potřeby uskutečnit odsun. Závěrečnou zprávu pak předali 31. července představitelům tří velmocí.<sup>54</sup>

Dokument přijatý na Postupimské konferenci, Závěrečná zpráva z 2. srpna 1945, v XIII. článku pojednával o vysídlení obyvatelstva německé národnosti z Polska, Maďarska a Československa. Bylo také rozhodnuto o tom, že na přípravě se budou podílet i zainteresované státy společně se Spojeneckou kontrolní radou pro Německo. Dále bylo v článku uvedeno, že je potřeba zastavit vysídlování Němců do té doby, než bude celý problém vyřešen. Přesto stále docházelo k masivním přesunům obyvatelstva. S největší pravděpodobností tímto chtěly Británie a USA zabránit dalšímu chaosu a ztrátám na životech.<sup>55</sup>

Československá vláda i lid přijaly rozhodnutí konference s nadšením, jenom podmínka týkající se zastavení odsunu byla přijata s pochybnostmi. Vláda ihned po ukončení konference 3. srpna jednala o jejím výsledku. Ministr zahraničních věcí Jan Masaryk trval na tom, aby byl co nejrychleji vypracován plán na odsun, který by byl schválen velmocemi.<sup>56</sup> Vláda proto sestavila nótu, kterou 16. srpna odeslala Spojencům, v níž vyjádřila souhlas s rozhodnutí Postupimské konference, jež mělo vést k zajištění míru ve střední Evropě. V nótě bylo dále uvedeno, že vláda hodlá postupovat v odsunu organizovaně a pod mezinárodní kontrolou. Nicméně přes svůj slib, že dočasně pozastaví hromadné vysídlování, jej vědomě porušovala.<sup>57</sup>

Velká Británie a USA 5. října vyzvaly Československo, aby předalo podrobný plán týkající se počtu Němců připravených k vysídlení z republiky. Ministr zahraničí předal 24. října odpověď, ve které uvedl, že dojde k vysídlení zhruba 2,5 milionů obyvatel. Komise na základě navržených počtů vysídlenců z Polska, Maďarska a Československa ustanovila, že do sovětské okupační zóny bude přesunuto 750 000 a do amerického pásma 1 750 000 Němců.<sup>58</sup> „Divoký“ odsun byl ukončen konferencí v Postupimi, která schválila navazující, již organizovaný odsun, jenž započal v lednu 1946.<sup>59</sup> Přípravy na tento odsun trvaly až do prosince 1945, kdy došlo ke zřízení Úřadu pro odsun Němců při ministerstvu vnitra, a technické provádění měl na starosti speciální

---

<sup>54</sup> STANĚK, *Odsun*, s. 91–92.

<sup>55</sup> HENKE, Klaus–Dietmar, *Der Weg nach Postdam–Die Alliierten und die Vertreibung*. In: BENZ, Wolfgang (ed.), *Die Vertreibung der Deutschen aus dem Osten*, Frankfurt am Main 1996, s. 81.

<sup>56</sup> ARBURG, *Vysídlení, Díl II, svazek 1*, s. 118.

<sup>57</sup> HRABOVEC, Emilia, *Vertreibung und Abschub. Deutsche in Mähren 1945–1947*, Frankfurt am Main 1996, s. 143.

<sup>58</sup> CHURANĚ, s. 80.

<sup>59</sup> SOUMAR, Tomáš, *Odsun sudetských Němců z okresu Prachatice*. In: KUBŮ, František (ed.), *Zlatá stezka: sborník Prachatického muzea, Prachatice, 2001–2002*, 8–9, s. 7.

štáb, jenž spadal pod ministerstvo národní obrany. Nad celým vystěhováním dohlížel Sbor národní bezpečnosti a na lokální úrovni přebíraly odpovědnost místní národní výbory.<sup>60</sup>

---

<sup>60</sup> BENEŠ a kol., s. 211–212.

### 3 Okres Prachatice v roce 1945

V roce 1930 proběhlo sčítání lidu, kdy se ukázalo, že v okrese Prachatice byly některé soudní okresy většinově německé. Jednalo se například o Volary nebo Horní Planou.<sup>61</sup> Podle sčítání žilo v okrese celkem 69 722 obyvatel, z nichž 32 575 uvedlo německou národnost. Co se týkalo politických obcí, těch se nacházelo v okrese celkem 123, a to 81 českých, 32 německých a zbylé byly smíšené.<sup>62</sup>

Podle stanovené demarkační linie Karlovy Vary – Plzeň – České Budějovice měla oblast Šumavy osvobodit americká armáda. Nad Prachaticemi proto denně létala bombardovací letadla osvobozujících jednotek a život v pohraničí se tak na počátku roku 1945 stal komplikovaným.<sup>63</sup> Pošta přestala posílat balíčky a dopisy do Říše a do Rakouska. Jako důvod bylo uvedeno zastavení dopravy. Příslušníci Hitlerjugend chodili po ulicích a provolávali různá hesla. Lidé tušili, že se něco děje. Ti, co poslouchali rozhlas, věděli, že Sovětský svaz osvobodil Polsko a že postupuje rychle vpřed. Postupně se do okresu dostávaly informace týkající se zacházení s vězni během války a o hrůzách konaných v koncentračních táborech.

Již 29. ledna 1945 přijel do Prachatic vlak vezoucí kolem 300 raněných německých vojáků. V řadách německého obyvatelstva panovala stále větší nervozita a strach z postupující Rudé armády. Ke konci března Američané napadli zdejší nádraží, jelikož zde jezdily vlakové soupravy převážející vojáky a materiál na bavorskou stranu. Dne 5. dubna rozvážel do pohraničí krajský vedoucí Graf rozkazy k obranné akci nařízené NSDAP. Navečer pak projelo několik aut s vedoucími partajníky z Vídně, kteří směřovali do Bavorska. Ten samý den projel Prachaticemi vlak převážející slovenské kolaboranty utíkající před Rusy do Bavorska. O dva dny později projela městem kolona čítající 30 nákladních aut s důstojníky SS.<sup>64</sup>

Ve Vimperku obyvatelé poslouchali zahraniční vysílání, a to převážně z Moskvy. Vimperští Němci se obávali porážky německé armády a místní velitel Volkssturmu Jan Tomáš Steinbrener vyzýval ke klidu. Němečtí obyvatelé tušili, že

---

<sup>61</sup> PECKA, Jindřich, *K některým otázkám vývoje jižních Čech v letech 1945–1948*. In: CÍFKA, Stanislav (ed.), *K problematice jižních Čech v letech 1945–1948*, České Budějovice 1968, s. 17.

<sup>62</sup> SOUMAR, s. 7–8.

<sup>63</sup> DE ZAYAS, Alfred–Maurice, *Anmerkungen zur Vertreibung der Deutschen aus dem Osten*, Stuttgart 1993, s. 130.

<sup>64</sup> Pamětní kniha města Prachatic, 1945–1951, Státní okresní archiv Prachatice (dále jen SOkA Prachatice), fond Městský národní výbor Prachatice, s. 3–5.

s prohranou válkou přijde strádání a utrpení. Ve městě nastal na jaře 1945 zmatek a Němcům přírodní ochrana místní krajiny nedostačovala.<sup>65</sup>

Ve Volarech při sčítání lidu v roce 1930 žilo pouze 90 Čechů a 4088 Němců. Ještě před příchodem amerických vojsk zde došlo k události, kterou zapsal v pamětní knize místní kronikář: „*Těsně před příchodem Američanů transportovali gestapáci asi 1500 vězňů, většinou Židů, z Grünbergu v Horním Slezsku na Prachatice. Z obavy před hloubkovými letci uhnul celý transport z Volar na Mlynářovice. Byl však přece napaden a několik doprovázejících gestapáků bylo letcem zastřeleno. Z pomsty, že nebyl zasažen nikdo z vězňů, dal velitel transportu zastřelit 17 vězňů a zakopat do společného hrobu...*“<sup>66</sup> Američané pak těla nechali vykopat a pohřbít na volarském hřbitově.<sup>67</sup>

Na území okresu Prachatice se pohybovalo velké množství zajatců různých národností. Lidé jim často nosili jídlo, jehož měli sami nedostatek. Většinou probíhaly přesuny zajatců v noci, a to kvůli strachu z operací hloubkových letců. Z těchto událostí bylo patrné, že se Němci snažili neuspořádaně prchat ze země, aby se zachránili. Vše nasvědčovalo brzkému konci války a prohře Třetí říše.<sup>68</sup>

Na počátku roku 1945 byli zatčeni někteří představitelé místních organizací jako rukojmí a následně odvezeni do Terezína. Ze Čkyně to byli Vojtěch Toman a Vojtěch Luchel, kteří se po květnových událostech vrátili zpět. V této obci také fungovala odbojová složka rozdělená do dvou skupin, a to „Šumava II.“ a „Niva“, které se po 7. květnu spojily.<sup>69</sup> Partyzánská skupina Šumava II. pak měla ke konci dubna kolem 1590 členů a 63 důstojníků. Do jejího čela se postavil Josef Sucharda.<sup>70</sup>

### **3. 1 Osvobození okresu Prachatice**

Všichni příslušníci Volkssturm dostali na počátku dubna rozkaz vykopat kolem Prachatic zákopy s kulometnými hnízdy. Z Volar přijely 8. dubna dvě vlakové soupravy s obrněnými věžemi a protitankovými děly. O dva dny později projela městem kolona 27 aut s jednotkami SS a vlak vezoucí maďarské důstojníky generálního štábu do Volar. Městem procházeli tzv. „Hajoti“, německý organizovaný dorost, který se zbraní v ruce požadoval, aby se každý legitimoval. Dne 16. dubna projela Prachaticemi další vlaková

---

<sup>65</sup> Pamětní kniha města Vimperk, 1945–1950, SOkA Prachatice, fond Městský národní výbor Vimperk, s. 10–11.

<sup>66</sup> Pamětní kniha města Volary, 1945–1959, SOkA Prachatice, fond Městský národní výbor Volary, s. 5.

<sup>67</sup> Tamtéž, s. 4–5.

<sup>68</sup> Pamětní kniha MNV Stachy I., 1945–1950, SOkA Prachatice, fond Místní národní výbor Stachy, s. 10.

<sup>69</sup> Pamětní kniha obce Čkyně, 1939–1974, SOkA Prachatice, fond Místní národní výbor Čkyně, s. 106–107.

<sup>70</sup> Pamětní kniha města Prachatice, s. 18–19.

souprava, která údajně vezla německou elitu prchající ze země. V této době také došlo ke sporu mezi starostou a místním krajským vedoucím Grafem. Starosta odmítal opevňování města, načež Graf trval na hájení města za každou cenu. I kdyby mělo být zničeno, prohlásil, že jej bez boje nevydá. Do města přijely o několik dní později opět další dva vlaky plné německých vojáků. Na rozkaz byly 24. dubna spáleny všechny písemnosti, které se likvidovaly ještě několik dní. O den později byla vyhlášena pohotovost Volkssturmu, jehož členové hlídkovali na všech cestách. Mezi obyvateli se začaly šířit informace týkající se postupu Američanů, kteří byli již v Pasově, a jejich tanky dosáhly Železné Rudy. Do Prachatic neustále přijížděli další uprchlíci.

Již na počátku dubna 1945 byl v Prachaticích vytvořen tajný národní výbor složený z Čechů. Do čela se postavili Václav Pilát, František Soumar ml. a Jan Sosna. Do své činnosti zasvětili i další. Výbor se tajně sešel u Soumara v bytě, kde bylo dohodnuto, že Pilát se Soumarem navštíví zemského radu, jenž vyjádřil ochotu jednat o předání správy města do českých rukou. Na schůzce, která se konala 26. dubna, prohlásil zemský rada, že bude dohlížet na to, aby nedocházelo ke zbytečnému ničení města a zároveň přislíbil, že se postará o odstranění náloží umístěných na důležitých budovách. Výbor měl totiž ověřené informace o tom, že nacisté chtějí zničit místní okresní úřad, elektrárnu a další důležité budovy. Také se zavázal k tomu, že předá město do rukou Američanům nebo do správy, která by město obsadila. Ze setkání vyplynulo, že zemský rada se snažil předat správu města do rukou Čechům.

Prachatice byly plné německých vojáků a ve městě visely vlajky s hákovým křížem na půl žerdi, za Adolfa Hitlera. Na počátku května ještě stále nebylo rozhodnuto, zda se město bude bránit, nebo bude vydáno bez boje. Proto se 5. května sešel opět Revoluční národní výbor na jednání se zemským radou o osudu Prachatic. Mezitím se německá vojska začala stahovat z okolí do Prachatic. O den později přijel velitel partyzánských jednotek Josef Sucharda, aby projednal kapitulaci. Byl však zajat župním vedoucím a obviněn z řady přestupků. Narychlo svolaným stanným soudem byl odsouzen k trestu smrti, který měl být vykonán hned druhý den z rána. O celé záležitosti pojednává místní kronika, kde bylo zapsáno: „*Poněvadž o celém podniku byl zpraven místní revol. výbor, bylo ujednáno, že když se Sucharda do hodiny nevrátí ke své motorce, bude oznámeno spojkou přes Husinec do Vimperka k americkému veliteli hrozící nebezpečí.*“<sup>71</sup> Jelikož Sucharda nevyšel a jeho motorka byla odvezena, byla

---

<sup>71</sup> Tamtéž, s. 11.

volána spojka. Přesto se členové výboru nacházeli v nevýhodě, protože stále byli v menšině. V noci začala americká armáda směrem od Volar ostřelovat Prachatic. Spojka, která byla vyslána, zafungovala a v důsledku napadení Prachatic uprchl župní vedoucí s celým svým štábem z města. Suchardu se podařilo dostat do bezpečí.<sup>72</sup>

V Prachaticích po opuštění německého velení vládl chaos. Cesty byly plné uprchlíků, kterých bylo v okolí kolem 50 000. Většina předáků NSDAP z města uprchla, další jednotky byly odzbrojeny. Již 8. května se v ulicích Prachatic objevily československé vlajky a národní výbor vystoupil veřejně. O den později prohlásil Sucharda, že Prachatice jsou opět českým městem. Současný starosta Watzlawick byl zatčen a správa města byla předána do rukou Václava Piláta, který byl zvolen novým starostou.<sup>73</sup>

Dne 27. dubna také započaly boje o obec Kunžvart, trvající devět dní. Obyvatelům vesnice se podařilo uprchnout do sousedních vsí. Kunžvart byl osvobozen americkou armádou, která dále postupovala směrem přes Vimperk a Prachatice k Praze.<sup>74</sup> Již na počátku května došlo v obci Stachy k nepokojům, které vedly k demonstracím místních obyvatel. Dne 5. května došlo k zatčení prvního Němce, Karla Zettla. Němci odmítali vydat zbraně a požadovali přítomnost kompetentní osoby. Tou byl zvolen místní četník, kterému do rukou vojáci složili zbraně a následně opustili obec. Obyvatelé Stach si zbraně rozebrali a vytvořili ze svých řad hlídkovou službu a takto se jim podařilo vyhnat německé vojáky z blízkého okolí. Například z nedalekého Říhova se povedlo vyhnat kolem 30 vojáků. Podle pamětní knihy byl 5. a 6. května v obci poměrně klid, pouze projížděly kolony s německými vojáky, ale nepadl žádný výstřel.<sup>75</sup>

Američané postupovali směrem na Vimperk, který začali ostřelovat 5. května. Lidé se schovávali ve sklepech a vedení strany NSDAP promýšlelo další postup. Nakonec bylo rozhodnuto, že město bude vydáno do rukou Američanů. Starosta města spolu s dalšími dvěma osobami odjel ještě téhož dne vyjednávat o ukončení palby na město, ale k žádnému jednání nakonec nedošlo. Přes noc proběhlo další ostřelování a hned brzy ráno opět vyjelo auto s vyjednávači do Korkusové Huti, odkud Američané

---

<sup>72</sup> Tamtéž, s. 5–12.

<sup>73</sup> Tamtéž, s. 15.

<sup>74</sup> Pamětní kniha obce Strážný/Kunžvart, 1936–1970, SOKA Prachatice, fond Místní národní výbor Strážný, s. 4.

<sup>75</sup> Pamětní kniha MNV Stachy I., s. 10–11.



útočili na město. Po vyslechnutí vyjednávačů palba skončila.<sup>76</sup> Dne 6. května 1945 tak americká vojska vstoupila do Vimperka. V této době zde žilo pouze 160 českých obyvatel.<sup>77</sup> Ještě týž den byl ustanoven místní národní výbor, který převzal správu města do svých rukou.<sup>78</sup>

Dne 5. května se do povstání zapojila i obec Javorník. Ze sousedních vesnic přišla posila mužů, kteří byli odhodláni bojovat. Podařilo se jim vyhnat německé vojáky z místní rozhledny. Němečtí vojáci nekladli příliš velký odpor, jelikož v této době se již přiblížila západní fronta. V noci na 7. května panoval v obci největší strach. Obyvatelé předpokládali, že může dojít k násilí páchanému na místních obyvatelích. Ženy a děti byly proto připraveny k evakuaci. Nakonec americká armáda dorazila 7. května a osvobodila Javorník. Místní německé jednotky byly odzbrojeny a poslány do zajateckého tábora ve Strakonících.<sup>79</sup>

Ve většině obcí se začaly utvářet národní výbory. Ve Vlachově Březí byl tajně ustanoven národní výbor 3. května generálem partyzánů Josefem Suchardou. Na schůzi byly vytyčeny pravomoci výboru a určeny směrnice pro převzetí moci. O dva dny později národní výbor vystoupil veřejně a převzal vedení obce do svých rukou. Současně se aktivizovala místní partyzánská skupina spadající pod partyzánské hnutí Šumava II. a rozestavěla v okolí města hlídky. Na schůzce byl také předán četnickou stanicí seznam kolaborantů a Němců, kteří byli hlídáni. O den později se konal nábor do místního odboje, zesílily se hlídky a lidé očekávali příchod amerického vojska. Dne 6. května projely městem poslední německé jednotky a o den později přijela do města americká vojska a ještě téhož dne došlo k zatýkání Němců a kolaborantů.<sup>80</sup>

V podstatné části obcí v Prachatickém okrese došlo k obdobným incidentům spojeným s osvobozením území. Květnové události popisuje blíže i pamětní kniha obce Zdíkov, kde je zmíněno, že již 5. května se objevovaly různé zprávy o blížící se americké armádě a byla slyšet dělostřelba, jež se každým dnem přibližovala. Větší skupina amerických vojáků pronikla až na Zhůří, místo na náhorní pláni, kde probíhaly tři dny boje s Němci a v důsledku toho bylo pobořeno několik domů. Americké jednotky dorazily do Hartmanic a německé se rozutekly do okolních lesů.

---

<sup>76</sup> Pamětní kniha obce Zdíkov, 1945–1959, SOkA Prachatice, fond Místní národní výbor Zdíkov, s. 11.

<sup>77</sup> Pamětní kniha města Vimperk, s. 11.

<sup>78</sup> Pamětní kniha obce Zdíkov, s. 12.

<sup>79</sup> Pamětní kniha obce Javorník–Tejmlův, 1926–1984, SOkA Prachatice, fond Místní národní výbor Javorník, s. 70–71.

<sup>80</sup> Pamětní kniha města Vlachova Březí, zápisy ze schůzí 1864–1982, SOkA Prachatice, fond Archiv města Vlachovo Březí, s. 254–255.

Již na začátku května dorazily do Zdíkova zprávy o tom, že v Praze probíhá převrat, a že v dalších oblastech Českých zemí povstávali lidé proti okupantům. Tak jako i v dalších obcích i ve Zdíkově došlo k odzbrojení německých vojáků. Někteří občané ani netušili, co se právě děje, a to převážně ti, kteří žili na samotě, v odlehlých chalupách. Navíc celé povstání ve Zdíkově nebylo příliš organizované. Nadšení bylo poněkud zmírněno prohlášením protektorátního vládního rozhlasu, jehož prostřednictvím byli lidé upozorněni, aby nepodnikali žádné nepředložené kroky. Obyvatelé Zdíkova uposlechli a stáhli československé vlajky, které předtím vyvěsili. Stále však netušili, že je již Vimperk v rukou amerických vojáků, a stejně tak i Volyně a Strakonice jsou již osvobozeny. K večeru došlo k incidentu, kdy místní mladí vyšli na hlídku, a ve stejný čas dorazila na stejné místo i americká hlídka. Kdosi ze zdíkovské skupiny na vůz vystřelil a Američané v domnění, že se jedná o německé vojáky, palbu opětovali. Na následky omylu zemřeli bratři Antonín a Rudolf Kurylové ze Zdíkova.<sup>81</sup>

### **3. 2 Německé obyvatelstvo po válce**

Pod dohledem znovuobnovené Stráže národní bezpečnosti a americké okupační armády zavládl v Prachaticích klid.<sup>82</sup> Čeští obyvatelé se vrátili zpět do svých domovů a hned započali s přípravami odsunu německého obyvatelstva, i když v této době nebylo žádných orgánů, které by iniciovaly odsuny.<sup>83</sup> Ve Vimperku se lidé bouřili proti místním Němcům a rádi by si na nich vybili zlost, ale americká armáda jim v tom bránila. Stále docházelo k úprkům německých jednotek snažících se uprchnout přes hranice. Jednou z osob, která se pokusila o útěk, byl Josef Burdatschov, který sídlil na vimperském zámku. Byl velmi dobře obeznámen se situací panující v Českých zemích a donášel do Říše. Při pokusu o útěk byl zadržen a odsouzen.<sup>84</sup> Začaly se šířit názory, aby byla prokázána státní spolehlivost, a proto byli Němci ve funkcích vystřídáni českými obyvateli.<sup>85</sup>

V obci Javorník působila partyzánská skupina Niva, která prohledávala okolní lesy a zabila několik německých vojáků. Skupina pak byla vystřídána americkou armádou, která na území setrvala několik dalších měsíců.<sup>86</sup> V další obci Olšovice byl již od 18. května zabrán německým občanům majetek. O den později jim byl odebrán

---

<sup>81</sup> Pamětní kniha obce Zdíkov, s. 11–15.

<sup>82</sup> Pamětní kniha města Prachatice, s. 17.

<sup>83</sup> Tamtéž, s. 30.

<sup>84</sup> Pamětní kniha města Vimperk, s. 11–12.

<sup>85</sup> Tamtéž, s. 15–16.

<sup>86</sup> Pamětní kniha obce Javorník–Tejmlův, s. 71.

i veškerý dobytek a místní národní výbor dohlížel na to, aby nic ze svého majetku nemohli prodat. Němečtí vojáci, kteří se pohybovali po lesích a snažili se dostat k hranicím, byli stíháni a při pokusu o útěk zastřeleni. Němečtí váleční zajatci pak byli přiděleni na práci.<sup>87</sup> V obci Zdíkov se lidé rozhodli pro vystěhování místních německých obyvatel.<sup>88</sup> Na ulicích pokřikovali: „*At' táhnou za svým všemocným Führerem*“.<sup>89</sup>

Občané ze Stach přijeli přivítat kolonu příjíždějících Amerických vojáků. Lidé se s vojáky dělili o potraviny. Od 5. května byli místní Němci internováni do tamní obecné školy.<sup>90</sup> Po zbytek měsíce docházelo k odebrání majetku, šatstva a šperků německým obyvatelům, které byly uschovány v místní škole.<sup>91</sup>

Na základě nařízení bylo zabavováno veškeré telekomunikační zařízení používané německou armádou. Ta se většinou nacházela v nemocnicích, školách, veřejném majetku, ale i v soukromém, zabraném během okupace. Veškeré komunikační přístroje se podle nařízení staly majetkem československé branné moci. Zemský národní výbor v Praze vyzval v červenci Okresní národní výbor v Prachaticích, aby na základě dekretu prezidenta republiky o zabránění půdy Němců, Maďarů a kolaborantů začal zabavovat majetek kulturní hodnoty a zámky spadající pod památkovou péči. Především se jednalo o inventáře nacházející se v zabraných objektech, jež byly považovány za národní majetek, i když takhle přesně se o tom v dekretu nepsalo. Dále vydalo ministerstvo financí nařízení, aby těm, kteří mohli prokázat rakouské občanství a neškodné jednání za německé okupace, bylo umožněno nakládat se svými financemi bez souhlasu ministerstva a až do konečného rozhodnutí o vyřešení otázky rakouských příslušníků, nemuseli odevzdávat cenné předměty. Ty musely být na základě vyhlášky odevzdávány do vázaných úschoven nacházejících se v peněžních ústavech.

Jedním z dalších nařízení bylo zabavení veškerého německého spisového materiálu z bývalých úřadů z let 1939–1945. Nařízení se netýkalo materiálů protektorátních orgánů. Písemnosti z pohraničí měly být předány příslušnému orgánu a uloženy. Jejich skartace byla vyloučena a spisový materiál měl být přístupný pouze ke služebnímu použití. Ministerstvo vnitra dostávalo návrhy na změnu pojmenování obcí, které dosud nesly názvy v němčině nebo jiným způsobem upozorňovaly na německý

---

<sup>87</sup> Pamětní kniha obce Volšovice (Olšovice), 1922–1955, SOkA Prachatice, fond Archiv obce Olšovice, s. 57.

<sup>88</sup> Pamětní kniha obce Zdíkov, s. 17.

<sup>89</sup> Tamtéž.

<sup>90</sup> Pamětní kniha MNV Stachy I., s. 14.

<sup>91</sup> Tamtéž, s. 17.

původ. Odkazovaly tak na výnos z 18. května 1945, jímž byly zrušeny názvy obcí v jiném, než českém jazyce. Bylo nařízeno, aby si místní správa sama nepřejmenovávala obce, aby nedošlo k chaosu, ale předávala návrhy na nové názvy k projednání na ministerstvo vnitra.

V říjnu 1945 vydal okresní národní výbor v Prachaticích nařízení, aby bylo okamžitě zrušeno samozásobování německého obyvatelstva, které stále hospodařilo na svém majetku. Dále bylo nařízeno, aby byly osobám německé a maďarské národnosti zabaveny rozhlasové přijímače. Na okresní výbor ještě v listopadu docházela oznámení o provozování živností a obchodů německými příslušníky. K projednání této otázky se sešla 2. října 1945 komise, která rozhodla o tom, že zavede národní správu do obchodů, a to i do těch patřících loajálním Němcům, až do doby, než bude vyřešena jejich státní příslušnost. Obchody, které nebudou uznány za důležité, měly být ihned uzavřeny a veškeré zboží přemístěno do podobných podniků zůstávajících v provozu.

Němečtí příslušníci dostali zákaz přepravovat se po železnici a docházelo ke kontrolám cestující. Z tohoto nařízení byli vyloučeni ti, kteří pracovali a měli povolení od národního výboru o tom, že mohou z místa bydliště dojíždět do zaměstnání po železnici nebo ti, kteří potřebovali k lékaři nebo na úřady. Pokud německý příslušník bez povolení jel vlakem, byl odveden na místní stanici Sboru národní bezpečnosti a vyloučen z dalších jízd. Navíc bylo určeno, že mohou používat pouze poslední vagon vlaku a rychlíky pouze v případě, že jiné spojení není možné. Co se týkalo přídatků potravin pro německé občany, bylo stanoveno vládním nařízením ze 17. května 1945, že dostanou množství potravin stejné, jako měli židé během válečných let.

Ministerstvo vnitra vydalo nařízení o povinné evidenci příslušníků německé národnosti. Na základě tohoto nařízení mělo dojít k přihlášení prostřednictvím evidenčních lístků. Ty zajišťovaly okresní národní výbory. Celá záležitost probíhala od 1. prosince 1945 a měla být vyřízena nejpozději do 31. prosince téhož roku.<sup>92</sup> Evidenční lístek vyplňovala hlava rodiny, tedy otec nebo matka a za členy rodiny byli považováni všichni, kteří sdíleli společnou domácnost. Podepisovali je také Němci žijící ve sběrných nebo pracovních táborech. Lístky pak byly předány místnímu okresnímu

---

<sup>92</sup> VII/1b, Všeobecná opatření týkající se obyvatel německé a maďarské národnosti 1945–1948, SOkA Prachatice, fond Okresní národní výbor Prachatice (dále jen ONVP)—referát národní bezpečnosti, karton 95.

výboru, kde byly dále zpravovány a vedeny kartotéky. Spolu s nimi se ještě vedly seznamy jmen německých příslušníků a v případě změny docházelo k jejich doplnění.<sup>93</sup>

Místnímu národnímu výboru přicházely různé dopisy potvrzující, že se daný člověk během okupace choval loajálně. Další se týkaly žádostí o to, aby nemuseli nosit žlutou pásku, která je označovala jako příslušníky německé národnosti. Bylo vydáno nařízení, že ti Němci, kteří se za okupace chovali nepatřičně a zasloužili se o utrpení republiky, musí nosit žlutou pásku na rameni. Místním národním výborům byla ponechána pravomoc k vyjmutí některých občanů z povinnosti nosit pásku. Dále byl povolen přísnější přístup k německým občanům a jejich přestupky neměly být přehlíženy a řešeny místními národními výbory. Jedním z mnoha příkladů vyjmutí z povinnosti nosit žlutou pásku byl i pan Alois Stadler žijící ve Vimperku požadující nenošení pásky, s tím, že byl vždy loajální a nikdy nebyl členem NSDAP ani SdP. Národní výbor po předložení důkazů prominul nosit Stadlerovi žlutou pásku na základě prošetření celé záležitosti. Ti, kteří nechtěli nosit žlutou pásku, se většinou odvolávali na to, že byli celou dobu loajální, nespolupracovali s okupanty nebo měli český původ. Opatření se týkalo i smíšených manželství.<sup>94</sup>

Podle článku v *Mladé frontě* panovalo zaujetí proti německému obyvatelstvu i v malé vesnici Babice nedaleko Netolic, kde žilo šest německých rodin. Při žních v létě 1945 pomáhalo několik mladších chlapců a děvčat místním sedlákům se sklízni. Ve vsi se také nacházel německý sedlák Weber, který měl majetek zabavený, ale přesto na něm dál hospodařil a nikdo jej nekontroloval stejně tak jako ostatní žijící Němce v Babicích. Stejně jako on dostal na výpomoc pracovní sílu, se kterou zacházel podle místních velmi špatně. K nelibosti občanů se Babicím začalo přezdívat spolek pro ochranu Němců.<sup>95</sup> Na konci článku se píše: „*Nebylo by lepší ten statek Němce Webera dát hodně rychle nějakému Čechovi a milého Webera poslat, tam kam patří?*“<sup>96</sup>

---

<sup>93</sup> ARBURG, Adrian von, DVOŘÁK, Tomáš, KOVAŘÍK, David a kol., *Německý mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*, Brno 2010, s. 188.

<sup>94</sup> VII/1b/2, Chování německých obyvatel za okupace–šetření, policejní opatření zavedená vůči německému obyvatelstvu, žádosti o vyjmutí z těchto protiněmeckých opatření 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 95.

<sup>95</sup> Smí si tohle Němec dovolit?, *Mladá fronta*, 28. 7. 1945, I/69.

<sup>96</sup> Tamtéž.

#### 4 Internace německého obyvatelstva a postavení vybraných skupin

Odsun německého obyvatelstva z pohraničí byl prováděn pod dohledem vojenských jednotek, které spolupracovaly se Sborem národní bezpečnosti. Na to, aby nedošlo k národohospodářským ztrátám státního majetku, dohlížely okresní národní výbory. Co se týkalo smíšených manželství, kde jeden z manželů byl českého občanství, nebyli spolu s rodinou okamžitě odsunuti, stejně tak, jako i nepostradatelní odborníci v průmyslu a hospodářství. Kvůli nenahraditelnosti pracovníka musel zaměstnavatel podat návrh na vydání prozatímního osvědčení, které bylo schváleno okresním národním výborem. Pracovník, který toto oprávnění vlastnil, neměl stejné postavení jako Češi, měl jen pár úlev, ale co je podstatné, byl vyňat z odsunu. Zůstávala mu tedy stejná práva jako všem ostatním německým příslušníkům.

Národní výbor v Prachaticích nařídil 4. září 1945 všem místním výborům, aby pořídily jmenné seznamy německých obyvatel žijících v jejich obvodě. V konečném seznamu byl upřesněn počet mužů, žen a dětí do 14 let a tyto informace měly být posléze odevzdány nejpozději do 11. září 1945. Nejprve byli podle nařízení ministerstva vnitra odsunováni ti Němci, kteří byli nepřátelští vůči republice a jejím občanům. Zároveň se kladl důraz na kontrolování antifašistů, jichž se odsun netýkal. Také docházelo ke kontrole dětí českého původu, které během okupace byly dány na výchovu do německých rodin, aby nedošlo k jejich vystěhování.<sup>97</sup>

Dobrovolné odchody z Československa povolovaly místní národní výbory. Přičemž bylo dbáno na to, aby ti, co žádali dobrovolně o odchod, nebyli povoláni před lidové soudy a nejednalo se o zločince, které bylo potřeba potrestat. Osobám, které byly považovány za odborníky ve své činnosti, nebylo prozatím umožněno vycestovat. Dále musel uchazeč o dobrovolný odchod předložit důkaz o tom, že stát nemá proti přesídlení na jeho území námitek. S sebou si však nemohli vzít žádné hotové české peníze, pouze marky, ani listiny a patenty, které by ohrozily konkurenceschopnost republiky, a pak také žádné knihy a listiny historické hodnoty. Proto byla před jejich odchodem nařízená osobní prohlídka a kontrola zavazadel. Jakmile dostala osoba potvrzení od národního výboru o tom, že proti vystěhování nemá žádných námitek, bylo nutné, aby celou věc ještě prošetřil Úřad národní bezpečnosti v Prachaticích. Ten vydal

---

<sup>97</sup> VII/3a/5, Zavedení evidenčních lístků pro německé příslušníky, 1945–1946, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 97.

definitivní povolení k vystěhování. Celou záležitost posléze převzal Sbor národní bezpečnosti, jenž vystěhovalce odbavil.<sup>98</sup>

#### 4. 1 Sběrná střediska

Ministerstvo vnitra již v červenci 1945 zaznamenalo, že došlo ke zřízení několika táborů určených pro intervenované osoby na území Čech a Moravy. Požadovalo proto, aby národní výbory dohlédly na zajištění základních hygienických potřeb v táborech. Dále bylo nařízeno, že ti, kteří budou práceschopní, mohou být propůjčeni jako pomocná pracovní síla. Mohli tak vypomáhat v zemědělství, při těžké práci na poli, veřejně prospěšných pracích nebo při opravě škod způsobených válkou. Pravomoc přidělení pracovníka měl velitel tábora, který zároveň podepisoval pracovní smlouvu se zaměstnavateli. Intervenovaná osoba musela pracovat nejméně 8 hodin denně<sup>99</sup> a získávala mzdu podle platných norem sníženou o 20 %, jež byly převedeny na zvláštní účet místního národního výboru, v jehož obvodu daná osoba vykonávala práci. Z výplaty se platilo ubytování a stravování ve středisku. Během zaměstnání museli být všichni pracovníci pod dozorem, a aby nedocházelo ke stykům s ostatními pracovníky, byli rozděleni do zvláštních skupin. Museli vykonávat i práce mimo jejich povolání a k osobě zadávající práci se chovat jako k zaměstnavateli. Dále byli povinni dodržovat pravidla spojená s výkonem práce a v případě poškození zapůjčených věcí uhradit jejich škodu. Práce, které vykonávaly německé osoby, byly pouze dočasné a nesměl jimi být narušen jejich odsun ze země.

Sběrná střediska vznikla proto, aby zde byli umístěni převážně Němci, evakuovaní ze svých bytů, kteří neměli československé státní občanství, a byli určeni k vystěhování. Národní výbor v Prachaticích v listopadu 1945 informoval ministerstvo vnitra, že v okrese byla zřízena tři sběrná střediska, a to v Prachaticích, Volarech a Vimperku. Dále bylo ve zprávě uvedeno, že se na území volně nachází přibližně 4000 uprchlíků.

V čele každého sběrného střediska stál velitel tábora, který byl většinou vybírán z řad Sboru národní bezpečnosti a jenž odpovídal za dodržování vydaných směrnic ministerstva vnitra, vykonával dozorní službu a dohlížel na kázeň a pořádek. Spolu

---

<sup>98</sup> Tamtéž.

<sup>99</sup> Obyvatelé sběrných středisek měli nařízeno vstávat do práce v letních měsících, tedy od 1. dubna do 30. září v pět hodin ráno a v zimních měsících, od 1. října do 3. března v šest hodin. Co se týkalo svátků a nedělí, vstávali o hodinu později. Spát chodili v letních měsících v deset hodin večer a v zimních o hodinu dříve. VII/4d/1, Nařízení MV, ZNV a ONV ve věci organizace internačních, pracovních, uprchlických a sběrných středisek a jejich likvidace, 1945–1949, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 114.

s ním se na správě tábora podílely další osoby, např. technický referent, jenž měl na starosti technickou a rozpočtovou stránku střediska a který spravoval budovy komplexu. Zásobovací referent se zabýval zásobováním celého tábora a dbal na dodržování pokynů ministerstva výživy. Zdravotní referent měl na starosti dohlížet na dodržování zdravotních předpisů a předcházet šíření epidemických chorob v důsledku špatného hygienického prostředí. Mezi další pak patřili zvláštní referent, hospodář, dozorcí a další zaměstnanci. Dozorcí hlídali vnější a vnitřní bezpečnost komplexu, kázeň a dávali pozor, aby nedocházelo ke střetu příslušníků tábora s okolním světem. Řídili se Řádem pro dozorce internačních, pracovních a sběrných středisek.<sup>100</sup>

Řada dětí byla oddělena od svých rodičů v důsledku poválečného chaosu a odkázána na péči příbuzných. Směrnice udávaly, aby do táborů nebyly odváděny těhotné ženy, matky s dětmi do 6 let a rodičky. I přes to v některých případech docházelo k nerespektování těchto pokynů. Směrnicí z 20. července 1945 bylo stanoveno, že děti do 10 let nebudou umístěny v táborech. Důvodů pro to, aby děti nebyly v táborech, bylo hned několik. Po květnu 1945 docházelo k jejich úmrtí na následky podvýživy a nemocí, jako byly spála, záškrť a jiné. Dalším problémem byl jejich velký počet, který byl pro tábory neúnosný. Na základě dohody ministerstva ochrany práce a sociální péče s ministerstvem vnitra bylo rozhodnuto 9. srpna 1945, že dojde k propuštění mladistvých ze sběrných táborů. Děti do 14 let, které se nacházely v táborech buď s rodiči, nebo samotně, byly na základě tohoto rozhodnutí předány příbuzným nebo do péče sociálních ústavů a klášterů. Pokud si rodiče přáli, aby s nimi dítě zůstalo, bylo jim to umožněno, ale pokud neměli zájem, aby s nimi dále setrvalo, museli určit osobu, která se o ně bude starat. Pokud žádná taková osoba nebyla, bylo dítě svěřeno do okresní péče o mládež. Tyto orgány vedly výchovu dětí odděleně podle jejich národnosti.<sup>101</sup>

Pro příslušníky sběrných táborů byl vypracován závazný domácí řád. Ihned po příchodu do tábora byla provedena osobní prohlídka a kontrola zavazadel. Věci, které nebyly potřebné pro pobyt ve středisku, byly lidem odebrány a uskladněny, až do té doby, než daná osoba opustila tábor. Na celé sběrné středisko dohlížel velitel, jenž byl odpovědný za celý chod komplexu a pravidelně podával informace nadřízenému úřadu. Ženy a děti do 14 let byly ubytovány odděleně od mužů v jiné budově. Co se týkalo styku s vnějším světem, mohli příslušníci tábora odesílat dopisy, ale pouze v českém

---

<sup>100</sup> Tamtéž.

<sup>101</sup> STANĚK, Tomáš, *Tábory v Českých zemích 1945–1948*, Šenov 1996, s. 88.



jazyce a schválené cenzurou. Stejně tak bylo nakládáno s poštou přicházející do tábora. Opuštění tábora bez povolení bylo přísně zakázáno a následně trestáno. Podle domácího řádu byly určeny čtyři druhy trestů, např. důtka nebo odepření teplé stravy ráno a večer po dobu tří následujících dní. Bylo také stanoveno, že nesmí dojít k žádnému fyzickému napadení příslušníků tábora. V případě úmrtí v táboře, byl nebožtík pohřben na nejbližším hřbitově, pokud rodina nerozhodla jinak. Velitelé táborů byli povinni nahlašovat narození a úmrtí ve středisku z důvodu zápisů do matrik.

V mnoha sběrných střediscích neměli Němci dostatečné vybavení, což se projevovalo v zimních měsících. Nedostatečné ošacení vedlo k nemocem, pro něž pak nemohli vykonávat svoji práci. Proto ministerstvo vnitra upozornilo výnosem střediska na to, aby dbali na potřebné vybavení obyvatel, jelikož zahraniční orgány přijímaly pouze řádně vybavené osoby. Místní národní výbor, tak musel obstarat potřebné oblečení a obuv pro ty, kteří je neměli. Němci měli být vybaveni tak, aby mohli být v co nejbližší době odsunuti.<sup>102</sup>

#### **4. 1. 1 Sběrné středisko Prachatice**

Sběrné středisko bylo umístěno v nově zařízených kasárnách. Celý komplex byl vybudován v roce 1941 německou vojenskou správou na území o rozloze 6 ha (viz příloha č. 1). Celkem zde stálo 12 budov a ke konci války sloužilo místo jako vojenský lazaret. Jako sběrné středisko fungoval komplex od léta 1945, kdy sem americké jednotky umístily německé uprchlíky.<sup>103</sup> Budovy byly velmi dobře vybavené lůžkovinami, kuchyní, náradím a dalšími potřebnými věcmi. Jelikož si bývalý lazaret nárokovala pro své potřeby vojenská správa, která chtěla, aby bylo středisko ke konci června přesunuto jinam, poukázal Okresní národní výbor a zmocněnec pro odsun Němců na to, že je středisko v ideálním prostředí a zřízeno proto, aby mohlo být odsunuto více jak 10 000 Němců, kteří se nacházeli v prachatickém a netolickém okrese. Počítalo se s tím, že by měsíčně byly vypraveny tři transporty a podle tohoto předpokladu by byl odsun dokončen v srpnu 1946. Z tohoto důvodu bylo požadováno, aby do této doby byl komplex vyhrazen pouze pro účely odsunu německého obyvatelstva. Dne 1. října 1945 americká posádka převedla středisko pod českou

---

<sup>102</sup> VII/4d/1, Nařízení MV, ZNV a ONV ve věci organizace internačních, pracovních, uprchlických a sběrných středisek a jejich likvidace, 1945–1949, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 114.

<sup>103</sup> SOUMAR, s. 21.

správu.<sup>104</sup> K 5. listopadu 1945 bylo ze sběrného střediska v Prachaticích odsunuto do britského okupačního pásma celkem 108 osob, z toho bylo 19 mužů, 43 žen a 46 dětí.<sup>105</sup>

Sběrný tábor měl kapacitu 1500 osob, takže nebylo možné, aby zde bylo ubytováno více osob. Velitelem byl ustanoven nadporučík partyzánů Josef Vaněk, který byl odpovědný za odbavení přítomných osob k odsunu, a jeho rozkazy se museli všichni řídit.<sup>106</sup> Na přelomu let 1945 a 1946 se podařilo přemístit za hranice většinu uprchlíků a někteří byli přesunuti do jiných sběrných táborů. Od února 1946 tak začalo sběrné středisko fungovat pouze pro sudetské Němce. Tábor fungoval současně také jako internační, kde bylo od ledna do května 1946 soustředěno ve věznici v přepočtu od 50 do 130 německých občanů prachatického okresu obviněno na základě retribučních dekretů.<sup>107</sup>

V okrese se také v některých obcích potýkali s tamními německými obyvateli. Z Chrobol došel do sběrného tábora v listopadu 1945 dotaz, zda je možné převzít tamních 50 německých občanů, dočasně ubytovaných v místní škole. Dále byl proveden 25. března 1946 odsun obyvatel z Knížecích Plání. Podle podané zprávy dostali Němci tři hodiny na to, aby si zabalili své věci. Jelikož většina z nich tušila, že bude muset odejít, nechala již předtím své nejcennější věci, šatstvo a nábytek přestěhovat do Bavorska a sami pak vyčkávali, až roztaje sníh a budou moci přeběhnout přes hranice. Protože Knížecí Pláně ležely v blízkosti hranic, bylo v lesnatém terénu těžké uhlídat, aby nikdo nepřekročil hranice. Většina z nich tak měla doma jen nejnnutnější vybavení, které s sebou do sběrného tábora v Prachaticích přinesla. Na městský národní výbor v Horní Vltavici se přihlásilo šest rodin běženců. Jelikož se nevědělo, co s nimi, byli převezeni do sběrného tábora v Prachaticích.<sup>108</sup>

---

<sup>104</sup> VII/4d/13, Tábor uprchlíků a Sběrné a internační středisko Prachatice–korespondence, provoz, organizace a likvidace střediska, seznamy a evidence osob (uprchlíků, něm. zajatců, sudetských Němců), osoby navrhované k odsunu aj., 1945–1950, SOKA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 115.

<sup>105</sup> VII/4d/1, Nařízení MV, ZNV a ONV ve věci organizace internačních, pracovních, uprchlických a sběrných středisek a jejich likvidace, 1945–1949, SOKA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 114.

<sup>106</sup> VII/4d/13, Tábor uprchlíků a Sběrné a internační středisko Prachatice–korespondence, provoz, organizace a likvidace střediska, seznamy a evidence osob (uprchlíků, něm. zajatců, sudetských Němců), osoby navrhované k odsunu aj., 1945–1950, SOKA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 115.

<sup>107</sup> SOUMAR, s. 21.

<sup>108</sup> VII/4d/13, Tábor uprchlíků a Sběrné a internační středisko Prachatice–korespondence, provoz, organizace a likvidace střediska, seznamy a evidence osob (uprchlíků, něm. zajatců, sudetských Němců), osoby navrhované k odsunu aj., 1945–1950, SOKA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 115.

Pamětnice ve svých vzpomínkách uvádí svůj odchod do sběrného střediska v Prachaticích na jaře 1946, kdy musela během několika hodin opustit svůj domov a s sebou si jako každý mohla vzít zavazadlo o váze maximální hmotnosti 50 kg. Většina cenných věcí jí byla, jako ostatním Němcům, sebrána po poválečném drancování a zbytek poté zabaven v táboře. Dne 17. června 1946 byla s dalšími obyvateli tábora přepravena v rámci hromadného odsunu po železnici do Furth im Waldu (viz příloha č. 2).<sup>109</sup>

Sběrný tábor v Prachaticích byl zlikvidován 16. srpna 1946 a budovy se dostaly do rukou vojenské správy, která se rozhodla, že do prostor umístí důstojnickou školu, jež měla zahájit svoji působnost již v říjnu 1946.<sup>110</sup>

#### 4. 1. 2 Sběrné středisko Vimperk

Původně spadalo sběrné středisko nacházející se ve Vimperku pod americkou správu a pod českou se dostalo po podepsání protokolu 21. října 1945, kdy bylo rozhodnuto o předání. Velitelem tábora byl zpočátku Josef Voldřich a o rok později jej ve funkci velitele nahradil Rudolf Steinhäusl.

Sběrné středisko se nacházelo od 27. května 1946 ve dvou budovách. Přechodně se jednalo o budovu bývalé obchodní školy a pak také o továrnu firmy Steinbrener, tzv. sv. Annu. Později nahradila prostory školy další továrna, jež patřila stejnému podniku, tzv. sv. Jan. Obě továrny byly vybaveny pouze provizorně a chyběly zde i umývárny. Lidé se tak museli mít venku na dvoře, a co se týkalo stravování, měli k dispozici zapůjčené tři vojenské kuchyně.<sup>111</sup> Ve sběrném středisku bylo přechodně zaměstnáno 10 příslušníků SNB, kteří organizovali příchod Němců do tábora a jejich následný odsun. Obě budovy tábora byly střeženy 1–3 muži, dohled nad táborem a jiné práce měl na starosti Karel Šimák a Antonín Marek, oba z Vimperka. V obou budovách se nacházela ošetřovna, k dispozici zde byli dva němečtí lékaři a jedna zdravotní sestra. Telefonní zařízení se nacházelo pouze v budově obchodní školy, která zároveň sloužila jako kancelář sběrného tábora. Obě budovy bylo možné využít pouze přechodně, jelikož nevyhovovaly po stránce zdravotní a jejich kapacita nebyla příliš velká. Budova školy mohla ubytovat kolem 300 osob a továrna 500 osob. Celkově bylo od 27. května do 25. července 1946 ubytováno v prostorách školy 2055 osob určených

---

<sup>109</sup> *Sběrné středisko Prachatice*. In: Universität Passau [online], [cit. 2017-02-26]. Dostupné z: <http://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/cz/materialy-pro-vyuku/nucene-vysidleni/vyuka-materialy/vzpominky-pam283tnik367/seznam-podle-temat/sb283rne-st345edisko-prachatice/>.

<sup>110</sup> Sběrný tábor pro odsun Němců, Šumavský hraničář, 27. 9. 1946, II/32.

<sup>111</sup> SOUMAR, s. 23.

pro odsun a v druhé budově od 27. května do 8. října 1946 přesně 4173. V továrně sv. Jan, jejíž prostory nahradily obchodní školu, se v době mezi 27. květnem a 8. říjnem 1946 nacházelo 886 osob. Celkem tedy mezi 27. květnem a 8. říjnem bylo ze sběrného střediska ve Vimperku odsunuto 7114 osob.

Do 12. června 1946 opustilo tábor ve dvou transportech celkem 1591 Němců. Jelikož středisko nebylo uzpůsobené na delší pobyty, nebylo možné zaměstnávat ubytované Němce na delší dobu, ale pouze na krátké výpomoci nebo veřejné práce.<sup>112</sup>

Sběrné středisko ve Vimperku přestalo fungovat 10. října 1946.<sup>113</sup> Po ukončení činnosti tábora proběhla jeho likvidace a rozprodalo se vybavení tábora na základě v březnu 1947 vydané směrnice ministerstva vnitra o likvidaci sběrného střediska. Podle pokynů se měl shromáždit veškerý spisový materiál k likvidaci. Odevzdat se musel deník střediska, účetní doklady a mělo dojít k vyrovnání účtů s dlužníky, co nezaplatili mzdu pracujícím a zaplatiti veškeré pohledávky dodavatelům. Opuštěné prostory tábora měly být připraveny k předání nebo vrácení majiteli. Inventář, jako byly slamníky, kamna, nádobí, nábytek a další měly být nabídnuty k prodeji. Několik lůžek si zakoupila státní lesní správa Boubín.<sup>114</sup>

#### **4. 1. 3 Sběrné středisko Volary**

Sběrné středisko bylo zřízeno asi jeden kilometr od Volar v barákovém táboře RAD, jenž byl vystaven v roce 1942. Jednalo se o 10 budov, ve kterých byla až do svého odchodu ubytována americká posádka.<sup>115</sup> Sběrný tábor měl být schopen pojmout až 1260 osob, ale vzhledem ke špatným bytovým poměrům došlo ke snížení počtu lidí. Aby došlo k vyhovění podmínek postupimské konference o tom, aby sudetští Němci měli alespoň slušné životní podmínky, byla kapacita tábora zmenšena na polovinu. V Soumarském dvoře bylo ke dni 30. října 1945 evidováno 117 uprchlíků, velké množství z nich bylo nakaženo tyfem, a proto byla podána žádost o jejich přemístění do místního lazaretu, jenž měl kapacitu 500 osob. V této době se v budově nacházelo pouze 144 osob. Velitel tábora proto rozhodl o přesunu zdravých a práce schopných osob do tábora RAD a bacilonosiče tyfu a osoby podezřelé z černého kašle nechal přemístit do Lineckého tábora, kde byli v karanténě. Linecký tábor také původně sloužil

---

<sup>112</sup> VII/4d/11, Internační tábor a Sběrné středisko Vimperk–organizace, provoz, likvidace, seznamy a evidence osob, 1945–1948, SOKA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 114.

<sup>113</sup> SOUMAR, s. 23.

<sup>114</sup> VII/4d/11, Internační tábor a Sběrné středisko Vimperk–organizace, provoz, likvidace, seznamy a evidence osob, 1945–1948, SOKA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 114.

<sup>115</sup> SOUMAR, s. 23.

jako tábor pro uprchlíky s menší kapacitou, ale jeho obyvatelé byli přesunuti do tábora RAD.

Velitelem tábora byl od 1. října 1945 Vojtěch Riss. V roce 1946 požadoval, aby mohl ze své funkce velitele tábora Volary odejít. Jako důvod uvedl časté dotazy místních občanů stěžujících si na neúměrně vysoký plat, a to 9000 Kč měsíčně. Uvedl, že občané již nevidí stinnou stránku jeho funkce, kdy se musí potýkat se spoustou problémů spojených s odsunem. Jako další důvod uvedl nemoc a rodinné důvody. Národní výbor žádosti o odchod velitele Risse nevyhověl, jelikož bylo potřeba zapracovaných odborníků spojených s připravovaným odsunem.<sup>116</sup>

Přesto byl o něco později nahrazen, tedy 28. května 1946 strážmistrem Sboru národní bezpečnosti Zdeňkem Šmídem. Riss v táboře zůstal až do srpna 1946 a staral se o stravování a odsun ze střediska. Šmíd měl na starosti přesun Německých obyvatel z vesnic do tábora a jako pomocný personál působilo v táboře dalších deset lidí, dva lékaři a tři ošetřovatelky. Dohled nad bezpečností tábora měl na starosti Sbor národní bezpečnosti ve Volarech.<sup>117</sup>

Podle pamětnice dostali lidé z Horní Sněžné a Nových Chalup rozkaz, aby se sbalili a připravili na cestu do tábora. Dne 6. září 1946 byli odvezeni do střediska ve Volarech a jak pamětnice uvádí, zde čekali na transport. Její otec požadoval, aby byl transport rodiny odložen do té doby, než se vrátí jejich syn, jenž byl v té době v internačním táboře v Českých Budějovicích a nemohl tak být odsunut spolu s nimi. Rodina proto byla převezena do Husince, kde byla přidělena na práci v továrně na klobouky. Asi po dvou týdnech se museli vrátit zpět do tábora a připravit se na odsun. Dne 10. října byli spolu s dalšími odvezeni na nádraží ve Volarech, kde čekal vlak, který je odvezl do Furth im Waldu.<sup>118</sup>

Sběrný tábor byl ze všech tří středisek na Prachaticku nejdéle v provozu, jelikož bylo nutné ponechat, alespoň jedno zařízení, kde by se shromažďovaly zbytky

---

<sup>116</sup> VII/4d/17, Tábor uprchlíků a Sběrné středisko Volary–plány tábora, korespondence, provoz a likvidace střediska, seznamy zaměstnanců, inventáře zařízení střediska, výživa obyvatel ve středisku, finanční náležitosti, situační a lékařské zprávy, seznamy a evidence osob (uprchlíků, německých zajatců, sudetských Němců) osoby navrhované k odsunu aj., 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 116.

<sup>117</sup> SOUMAR, s. 23–24.

<sup>118</sup> *Sběrné středisko Volary*. In: Universität Passau [online], [cit. 2017–02–26]. Dostupné z: <http://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/cz/materialy-pro-vyuku/nucene-vysidleni/vyuka-materialy/vzpominky-pam283tnik367/seznam-podle-temat/sb283rne-st345edisko-volary/>.

německých obyvatel. Oficiálně tábor zanikl 16. prosince 1946 a byl předán do rukou vojenské správy.<sup>119</sup>

## 4. 2 Skupiny německých obyvatel

Po válce se také řešila otázka týkající se německých odborníků a specialistů, antifašistů a také česko-německých manželství. Ta byla upravena dekretem prezidenta republiky z 2. srpna 1945, v němž bylo uvedeno, že vdané ženy a děti ze smíšených manželství měly být posuzovány odděleně.<sup>120</sup> Úlevy byly poskytnuty českým ženám, které uzavřely sňatek s Němci před 21. květnem 1938 a oba manželé byli před okupací československými občany. Díky tomu byly české ženy a děti vyjmuty z odsunu. Co se týkalo německých manželek Čechů, těm bylo umožněno požádat o navrácení občanství nejpozději do února 1946.<sup>121</sup> Otázkou také bylo, co s Židy, kteří se hlásili k německému občanství. V prvních měsících byli odsouváni spolu s ostatními Němci a až 10. září 1946 vydalo ministerstvo vnitřní směrnicí, již byli z odsunu vyňati.<sup>122</sup>

### 4. 2. 1 Odborníci a specialisté

Byla vydána směrnice o specialistech německé národnosti a jejich vynětí z odsunu. Těm, kterých se týkala, byly vydány legitimace (viz příloha č. 3), jež byly poslány do továren, kde se rozhodlo o tom, kteří specialisté je dostanou. Mělo se hledět na to, jak je daná osoba nepostradatelná a co nejméně politicky a národně „závadná“. Průkazové tiskopisy pak na stroji vyplnil podnik a byly předány okresnímu národnímu výboru ke schválení. Pokud výbor průkaz schválil, poslal jej dále příslušné hospodářské skupině, která po svém prověření odeslala dokumenty ministerstvu vnitřní, jež vydalo konečné rozhodnutí. Legitimace o vynětí z odsunu obsahovala osobní údaje, pozice, na které daná osoba pracovala a odkdy, chování zaměstnance v politickém smyslu, znalost českého jazyka a k jaké národnosti se hlásí. Co se týkalo odnětí legitimace, ta se mohla odejmout, pokud zaměstnanec odešel z podniku, přestal být nepostradatelným nebo byl obviněn z trestného činu.

Firma J. Steinbrener, tiskárna a nakladatelství ve Vimperku, žádala, aby její zaměstnanci nebyli odsunováni v první etapě, nýbrž až v poslední. Podnik se orientoval na tisk cizojazyčných modlitebních knih. Podle zprávy ve firmě nepracovali přímo specialisté, ale osoby potřebné pro udržení nerušeného chodu. Většina z nich uměla

---

<sup>119</sup> SOUMAR, s. 24.

<sup>120</sup> STANĚK, *Odsun*, s. 165.

<sup>121</sup> SOUMAR, s. 28.

<sup>122</sup> BENEŠ a kol., 216.

jazyky a postupy spojené s výrobou, a proto nebylo možné ihned zaučit nové zaměstnance, aby tak nebyl narušen provoz. Ve firmě pracovalo po válce celkem 195 zaměstnanců, z nichž jen 20 bylo Čechů, a zbytek tvořili Němci. V prosinci téhož roku se počet zaměstnanců české národnosti zvýšil, přesto zůstávala početní převaha německých příslušníků. Ve firmě Steinbrener získalo legitimaci celkem 14 specialistů.<sup>123</sup>

Existovala spousta dalších firem a institucí, které požadovaly, aby jejich zaměstnanci získali legitimaci o vynětí z odsunu. Například v podniku Sklářny Mayer a synové bylo zaměstnáno celkem 40 zaměstnanců, z nich byli pouze 2 Češi, zbytek opět Němci. Firmě bylo zamítnuto 14 žádostí o legitimaci a naopak 27 ji obdržela.<sup>124</sup> Stejně tak požadovala i firma Leopolda Czecha, grafický, umělecký ústav, aby byly vydány legitimace pracovníkům do té doby, než se za ně najde náhrada v podobě českých zaměstnanců.<sup>125</sup>

Podle nařízení bylo uděleno některým lesním dělníkům německé národnosti postavení specialistů, a tudíž nebyli zařazeni do odsunu. Většinou se jednalo o lesní dělníky a povozníky, jichž bylo potřeba při těžbě dřeva. Národním výboru přišly seznamy pracovníků, jenž měly být vyňaty z odsunu. Schwarzenberské lesní ředitelství v Horní Plané požadovalo uvolnění 31 osob za účelem plavení a vývozu dřeva z lesa. Odklad odsunu musel platit do 30. června 1946 a poté mohli být odsunuti. Udělováním povolení neměl být narušen plynulý odsun Němců ze země.

V dubnu 1947 požadoval okresní národní výbor v Prachaticích, aby bylo zhruba 85 rodin vynecháno z odsunu, jelikož byli zapotřebí jako dřevaři na celém okrese, protože zdejší lesy byly napadeny kůrovcem a hrozila katastrofa. Výbor se proto odvolával na již zmíněné nařízení ministerstva vnitra z 23. dubna 1946 o vynětí lesních dělníků z odsunu a dále také poukazoval na to, že již hledal za německé pracovníky náhradu, ale bohužel se setkal s neúspěchem.

Osoby, které byly vyňaty z odsunu, se mohly volně pohybovat, dostávat stejné potravinové přiděly, jako čeští a slovenští zaměstnanci a stejně tak jim byly vypláceny i mzdy. V červnu 1947 přišla stížnost ohledně některých německých pracovníků vyňatých z odsunu, u nichž se nedalo jednoznačně prokázat, zda se jedná o osoby

---

<sup>123</sup> VII/3d/3, J. Steinbrener, tiskárna Vimperk–seznamy něm. specialistů vyjmutých z odsunu, 1946–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 101.

<sup>124</sup> VII/3d/4, fy Mayer–továrna na křišťálové sklo Vimperk–Adolfov–seznamy něm. specialistů vyňatých z odsunu, 1946–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 101.

<sup>125</sup> VII/3d/5, Leopold Czech, graf. umělecký ústav Vimperk–seznamy něm. specialistů vyňatých z odsunu, 1946, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 101.

nežádoucí z hlediska státně bezpečnostního. Stížnost se týkala například Jana Tscheda z obce Guthausen (dnes Dobrá), jenž byl německé národnosti, nacistického smýšlení a člen NSDAP. Po skončení války přechovával Němce, kteří byli vyhoštěni, a umožňoval jim ilegální přechod přes hranice. Byl podezřelý z šíření informací týkajících se politiky a hospodářství ČSR. Proto byl v prosinci 1946 zatčen, ale posléze propuštěn. Bylo tedy možné, že informace mohl šířit dále, proto byla na jeho osobu podána stížnost. Stejně tak na Josefa Schmellera, jenž se dopustil podobných přestupků. Bylo tedy nařízeno, aby dané osoby byly v zaměstnání vyměněny za jiné osoby.<sup>126</sup>

#### 4. 2. 2 Antifašisté

Většina sudetských Němců podporovala nacistický režim, část jich události vnímala spíše pasivně a skupiny antifašistů, a to převážně komunistů a sociálních demokratů, se podíleli na odboji. Již na počátku války odcházeli někteří antifašisté do zahraničí, byli zatčeni a také velká většina mužů byla odvedena k armádě, takže jejich vliv byl značně oslaben. Někteří byli za svoji činnost uvězněni v koncentračních táborech nebo pronásledováni. Za antifašisty byli považováni členové Komunistické strany a Německé sociálně demokratické strany dělnické v Československu (pod zkratkou DSAP) a také ti, kteří se vrátili z koncentračních táborů a věznic. Těmto osobám měly být uděleny úlevy v rámci opatření namířených proti německému obyvatelstvu. Úlevy se týkaly např. stejných potravinových přidělů, jaké mělo české obyvatelstvo. Nemělo docházet ani k zabavení jejich majetku. V prvních dnech po válce nebylo přesně určeno, kdo je antifašista, takže často docházelo k různým omylům. Ministerstvo vnitra vydalo 16. května 1945 nařízení o poskytnutí úlev těm osobám, které zůstaly v průběhu okupace loajální a bojovaly proti okupantům.<sup>127</sup>

První transporty antifašistů z území Československa proběhly v květnu 1946 a trvaly až do června téhož roku do dvou okupačních pásem, amerického a sovětského. Vystěhování proběhlo současně s transferem německého obyvatelstva, takže často docházelo k odkladu odsunu antifašistů, jelikož byla vytížena železniční doprava. Závěrečná zpráva ministerstva vnitra uvedla, že do prosince 1946 bylo odsunuto celkem 94 614 antifašistů.<sup>128</sup>

---

<sup>126</sup> VII/3d/9, Němečtí lesní dělníci–specialisté, 1946–1947, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 101.

<sup>127</sup> STANĚK, *Odsun*, s. 141–143.

<sup>128</sup> SOUMAR, s. 29.



Obyvatelé okresu často žádali o vydání antifašistické legitimace (viz příloha č. 4). Jedním z příkladů může být i pan Josef Schumertl z Blažejovic, který v únoru 1946 žádal o vydání tohoto průkazu. Svoji žádost odůvodnil tím, že byl během meziválečného období spořádaný občan, člen sociálně demokratické strany a pomáhal zakládat českou menšinovou školu ve Zbytninách, kterou navštěvovaly i jeho děti. Za tuto činnost byl během války ze strany nacistů šikanován. Pomáhal místním občanům, kterým dodával potraviny, jichž byl nedostatek. Žádal proto, aby mohl dobrovolně odejít z ČSR. Podle potvrzení místních se během okupace choval loajálně, a to hlavně v době heydrichiády a stanného práva, kdy jako strážný na bývalých protektorátních hranicích vypomáhal českým obyvatelům. Jeho žádost byla v květnu 1946 zamítnuta a jako antifašista nebyl uznán. O jeho dalších osudech nejsou v archivu žádné zmínky.<sup>129</sup>

Manželé německé národnosti Gustav a Berta Hanzalíkovi ze Záblatí žádali o udělení antifašistických legitimací, jelikož vždy stáli na straně českého obyvatelstva a díky svému postoji za války trpěli. Podle výpovědi Hanzalíka pomáhali Čechům ještě před válkou, kdy docházelo k provokacím ze strany německého obyvatelstva. Po vypuknutí válečného konfliktu i přes četné výhrůžky nevstoupili do SdP, načež byli za svoje postoje a podporování českého obyvatelstva od henleinovců stíháni a týráni tak, že se museli přestěhovat do Prachatic. Ani zde však neměli lehký život, jelikož se vědělo o jejich protinacistickém smýšlení. Po výsledku a prověření výpovědi, byli manželé uznáni za antifašisty.<sup>130</sup>

Docházelo také k ilegálnímu přechodu antifašistů přes hranice, kdy některé přechody byly úspěšné. Dne 26. července 1946 bylo podáno hlášení o ilegálním přechodu 15 antifašistů vedených Karlem Hartmannem, kteří chtěli překročit hranice a vstoupit do amerického okupačního pásma. Hartmann u výsledku vypověděl, že hranice v těchto místech překročila již 24. července jiná skupina a další se chystají. Nakonec byl propuštěn.<sup>131</sup> Dalším z mnoha příkladů může být i německý antifašista Josef Wagner z Lenory, jenž žádal v červnu 1946 o dobrovolný odsun do sovětského okupačního pásma. Svoji žádost odůvodnil tím, že byl od roku 1908 členem sociálně demokratické strany a pomáhal při stavbě vojenských pevností v roce 1938. Jeho sedm

---

<sup>129</sup> VII/3c/5, Seznamy antifašistů–řazeno dle obcí A–K, 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 98.

<sup>130</sup> III/7/b, Záležitosti německého obyvatelstva–pobyt, přesídlení, odsun, 1945–1967, SOkA Prachatice, fond Městský národní výbor Prachatice, karton 68.

<sup>131</sup> VII/3c/5, Seznamy antifašistů–řazeno dle obcí A–K, 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 98.

synů bylo protiněmeckého smýšlení a před vpádem německé armády odjel do vnitrozemí a chtěl pomoci českým úřadům, ale byl vykázán zpět do Lenory, kde byl ihned zajat gestapem a odvezen do Bavorského Regenu, kde byl vězněn za svoji politickou činnost. Nikdy nebyl členem NSDAP a po skončení války se přidal k místnímu četnictvu a stal se místostarostou Lenory. Díky jeho chování a prokázané loajalitě byl uznán antifašistou a obdržel povolení k dobrovolnému odsunu.<sup>132</sup>

Z Volar vyjel 4. října 1946 transport, který za hranice odvezl 332 osob označených jako antifašisté a byl rozdělen do dvou skupin, ráno vyjel s bývalými komunisty, jichž bylo 96, a k večeru odjel druhý směrem na Pasov, který odvezl sociální demokraty.<sup>133</sup> O odsunu antifašistů nejsou v archivu kromě seznamů přímo uvedené odjezdy jednotlivých transportů, až na některé výjimky, jako například jejich odjezd do amerického okupačního pásma, který vyrazil 13. září 1946.<sup>134</sup> Podle *Šumavského hraničáře* zůstalo na začátku roku 1947 v prachatickém okrese 1904 převážně odborných dělníků, z nichž 796 bylo uznáno za antifašisty.<sup>135</sup>

---

<sup>132</sup> VII/3c/5, Seznamy antifašistů–řazeno dle obcí K–V, 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 99.

<sup>133</sup> SOUMAR, s. 29.

<sup>134</sup> Tamtéž.

<sup>135</sup> Na Prachaticku zbývá 1.904 Němců, *Šumavský hraničář*, 31. 1. 1947, III/5.

## 5 Odsun německé menšiny z okresu Prachatice

Pro celý prachatický okres byla 24. ledna 1946 vydána vyhláška týkající se zákazu vycházení německých obyvatel po 19. hodině večerní až do 6. hodiny ranní (viz příloha č. 5). Ten, kdo zákaz porušil a byl přistižen mimo domov ve vyhrazenou dobu, měl být okamžitě zadržen a odveden do vězení. Přibývalo také incidentů, jako například ve Volarech, kde došlo 23. ledna 1946 k výstřelu jednoho z německých obyvatel na příslušníky Sboru národní bezpečnosti. Jako opatření bylo přijato nařízení, že jakmile budou probíhat podobné incidenty, dojde k zadržování členů rodiny jako rukojmí a bude následovat odvoz do internačního tábora. O měsíc později, 19. února, byla vydána směrnice o prozatímním opatření týkající se německého obyvatelstva. Podle této směrnice se měli Němci hlásit k pobytu na přihlašovacích úřadech. Všichni němečtí příslušníci byli povinni od desátého roku života nosit žlutou pásku přišitou v místě asi dvacet centimetrů od ramene. Ti, kteří byli uznáni jako antifašisté, byli zproštěni povinnosti pásku nosit. Dále bez povolení nesměli navštěvovat kulturní akce ani opustit místo bydliště a svoji práci.

V květnu byla vydána směrnice týkající se přiznání úlev pro některé osoby německé národnosti. Jednalo se o nepostradatelné zaměstnance v oblasti hornictví, odborníky a specialisty. Dále to byly ženy slovenského nebo českého původu vdané za Němce, které nebylo možné ihned posuzovat jako německé státní příslušníky. Proto žena, která se dobrovolně nepřihlásila k německé státní příslušnosti, neztratila československé občanství. Podmínkou pro uplatnění úlev byl požadavek, že se daná osoba v minulosti nedopustila protistátní činnosti. V případě smíšených manželství bylo nařízeno, aby byly vyhotoveny seznamy, které měly být odevzdány nejpozději do 10. července 1946 ministerstvu vnitra.

Na základě odhalení skrývajících se důstojníka SS Igora Moravce bylo v Prachatickém okrese 3. července 1946 nařízeno, aby byli všichni němečtí příslušníci prověřeni, zda se v jejich řadách neschovávají osoby záměrně tající svoji pravou totožnost. Zaměstnavatelé byli vyzváni k tomu, aby jejich zaměstnanci německé národnosti předložili osobní doklady a všichni ti, kteří nemohli doklad předložit nebo měli u sebe zbraň, byli ihned předvedeni na místní bezpečnostní úřad.<sup>136</sup>

Další zakázaná událost byla uspořádána ve Vimperku, kde němečtí obyvatelé pořádali oslavu Masopustu. Ten byl vojenskou posádkou rozpuštěn po 11. hodině

---

<sup>136</sup> VII/1b, Všeobecná opatření týkající se obyvatel německé a maďarské národnosti 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 95.

večerní a ihned poté se rozběhlo vyšetřování, kdo byl pořadatelem a kolik Čechů a Němců se zábavy zúčastnilo. Velitelství stanice posléze účastníky potrestalo.

Pokud šlo o činnost národních výborů, těm docházely žádosti o povolení k návštěvě příbuzných určených k odsunu. Tyto žádosti pak byly prověřovány a poté došlo buď k povolení návštěvy, nebo k jejímu zamítnutí. Němci byli též prověřováni, zda byli členy NSDAP, mluvili po dobu války německy a prohlašovali se za Němce.<sup>137</sup> Národní výbory také vydávaly Osvědčení o národní spolehlivosti. V tomto osvědčení se uvádělo jméno, datum narození, a který národní výbor jej vydal. Stěžejní pasáží prohlášení bylo, zda se jedná o národnostně a politicky spolehlivého Čecha a zda není známo, že by byla dotyčná osoba členem protistátního spolku.<sup>138</sup> Výnosem ministerstva výživy z listopadu 1946 bylo stanoveno, že mohou národní výbory Němcům určeným k odsunu ponechat již vydané potravinové lístky. Dále pak měl národní výbor za úkol vystavit pro odsunované osoby odběrní lístky na potraviny podle vydané normy na 3 dny.<sup>139</sup>

V únoru 1946 byly vydány pokyny týkající se vývozu svršků a předmětů z republiky. Bylo povoleno, aby si odsunované osoby s sebou odvezly snubní prsteny, užitkové předměty<sup>140</sup>, osobní upomínkové předměty, které neměly žádnou kulturní nebo historickou hodnotu, a potraviny na sedm dní. Zásadně nesměli odvážet vkladní knížky, cenné kožešiny a textilie, motorová vozidla, zbraně, patenty a další. Zpočátku byla hmotnost kufru na jednu osobu stanovena na pouhých 30 kg, ale po dohodě s americkými okupačními úřady byla zvýšena na 50 kg. Co se týkalo peněz, byla stanovena částka 1 000 říšských marek na osobu, bez ohledu na její věk. Tato hranice byla přísně kontrolována a vývoz jiné měny nebyl povolen. Celní prohlídka byla uskutečněna ve sběrných táborech, kam dorazili v přesně daný den příslušníci finanční stráže, kteří prohlídku zavazadel provedli. Tašky pak byly opatřeny celní uzávěrkou. V pohraničních přijímacích střediscích pak mohla být prováděna namátková vnější kontrola zavazadel, ale která nesměla narušit časový harmonogram celého transportu.

---

<sup>137</sup> VII/1b/2, Chování německých obyvatel za okupace–šetření, policejní opatření zavedená vůči německému obyvatelstvu, žádosti o vyjmutí z těchto protiněmeckých opatření 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 95.

<sup>138</sup> VII/3e/9, Žádosti o vynětí z odsunu, 1946–1950, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 105.

<sup>139</sup> Podle normy byla třídní dávka stanovena na chléb žitný 1500 g, brambory 1000 g, pšeničná mouka 90g, sůl 15 g atd. VII/3a/3, Vyhlášky a směrnice ministerstev financí a zdravotnictví ve věci zajištění odsunu Němců, 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 97.

<sup>140</sup> Užitkovými předměty bylo míněno prádlo, povlečení, domácí nářadí a další praktické věci. Tamtéž.

Ve střediscích byla ustanovena komise, přebírající cennosti a další předměty, které se nesměly vyvézt z republiky.

Dále byly provedeny zdravotní prohlídky nejméně 48 hodin před transportem, jež měla na starosti Epidemická ústředna pro odsun spadající pod ministerstvo zdravotnictví. Přesto docházelo k tomu, že z transferu musely být vyloučeny nemocné děti, protože prohlídky ve střediscích byly často zanedbány. Osoby nakažené musely setrvat v táboře, až do jejich úplného uzdravení a až poté mohly být zařazeny do transferu. Staří a těžce nemocní lidé nesměli odjet klasickým transportem, ale speciálním, sanitním. Lékaři a pomocný personál střediska měli odjet v posledním transportu.

### **5. 1 Jednotlivé transporty z Prachaticka**

V době, kdy začaly odjíždět první transporty, žilo v prachatickém okrese 35 978 Němců a 444 antifašistů.<sup>141</sup> Ještě v říjnu 1945 nebylo přesně určeno, kdy započne soustavné odsouvání německého obyvatelstva. Jelikož bylo jasné, že dojde v nejbližší době ke stanovení termínu odsunu, měly národní výbory v co nejkratší době pořídit přesné seznamy Němců určených k odsunu v první etapě. V seznamech měla být uvedena jména těch Němců, kteří se nacházeli ve sběrných střediscích a již byli připraveni k okamžitému odsunu. Z toho mělo být uvedeno, kolik se zde nachází dětí do 14 let a poté dospělých mužů a žen, a nakonec osob starších 60 let. Posléze se také měly pořídit seznamy osob volně žijících a čekajících na odsun a opět se měl jejich počet rozdělit podle pohlaví a věku. Oba seznamy měl být vyhotoveny odděleně. Výslovně bylo uvedeno, že rodina by měla být odsunuta pohromadě. Bylo nařízeno, aby nedocházelo k situacím, kdy jeden člen rodiny zůstal doma a zbytek byl odsunut. Výjimkou se stala situace, kdy byla odsunuta rodina bez člena, a to z toho důvodu, že byl obviněn z trestného činu nebo se nacházel v internačním táboře, a proto proběhl odsun bez něj, aniž by se tím porušila nařízení o přesunu celé rodiny. Seznamy pro první etapu měly být předány nejpozději do 15. listopadu 1945 Osídlovacímu úřadu v Praze. Souběžně s vyhotovením těchto seznamů pro první etapu, došlo k sestavení soupisu Němců podle oběžníků ministerstva vnitra z 28. července a 27. srpna 1945. Pokud nebyly seznamy pro začátek vyhotoveny, muselo se přistoupit na odklad odsunu z daného území. Evidenci německých obyvatel prováděl okresní národní výbor v Prachaticích.

---

<sup>141</sup> Kolik máme v jihočeských okresech obyvatel?, Jihočeská pravda, 16. 5. 1946, II/20.

Co se týkalo zaměstnanců československých drah, ti měli být z odsunu vyjmuti, jelikož jich bylo zapotřebí jako kvalifikované pracovní síly, kterou nebylo možné ihned nahradit. Pokud se tedy jednalo o osoby, proti kterým nebylo žádných námitek, byly vyloučeny z prvních etap odsunu.

Oblastní osídlovací úřadovna v Českých Budějovicích vydala 2. února 1946 prohlášení okresům na základě zkušeností z prvního odsunu, týkající se nakládání osob do vagónů a postupování ve sběrných střediscích. Podle doporučení měly vlaky odvézt kolem 1200 osob ve 40 vagonech, přičemž v jenom vagonu mělo být kolem 30 osob.<sup>142</sup> V žádném případě nemělo dojít k přeplnění vozů. Pro doprovodnou četvu, zdravotnický personál a potraviny byly určeny ještě další tři vagony, takže celkem se jednalo o 43 vozů. Dva nebo tři dny před transportem se lidé shromáždili ve sběrných střediscích, kde vyčkali na odsun (viz příloha č. 6). Před odjezdem se všechny osoby podrobily lékařské prohlídce, aby nedošlo k odsunu nemocných. Podle nařízení byli všichni evidováni a do seznamu se také uvádělo, zda se jedná o aktivní nacisty, členy NSDAP, SA a dalších organizací. Každá osoba poté obdržela transportní lístek. Jakmile byli Němci určeni k transportu převezeni do sběrného střediska a zařazeni do konkrétního vagonu, dostali lístek s číslem svého vagonu, který museli nosit na viditelném místě. Z každé skupiny se vybral nejschopnější muž, případně žena, na funkci vedoucího, jenž měl na starost celý vagon, až do ukončení odsunu. Číslo vagonu byla důležitá také proto, aby se daná skupina držela pohromadě, a stejně tak došlo na očíslování jejich ubikace, aby nedocházelo ke zbytečným zmatkům při odjezdu transportu. Přeprava osob na nádraží se prováděla ze střediska pomocí nákladních aut. Po nástupu osob do vlaku provedl vojenský velitel transportu kontrolu a provedl zápis o počtu naložených osob, jak dospělých, tak i dětí. Co se týkalo množství potravin, to bylo stanoveno na tři dny podle dávek nařízených pro zajatce.

V květnu 1946 Osídlovací úřadovna v Českých Budějovicích upozornila okresní národní výbor v Prachaticích, aby byl odsun Němců, co nejvíce urychlen a nedocházelo ke zpoždění. Podle předběžného plánu měl z každého střediska vyjet jednou týdně transport s Němci. Bylo také důležité, aby všichni odpovědní za hladký průběh odsunu plnili svoje povinnosti a včas sestavovali odsunový plán, a také aby došlo k zajištění majetku odsunutých Němců. Program odsunu měl být stanoven přibližně jeden měsíc dopředu, s čímž přicházely problémy týkající se osob, jež byly potřebné v podnicích,

---

<sup>142</sup> Podle probádaných archivních materiálů autorka nenarazila na žádný číselný údaj, který by výrazně překročil stanovenou hranici 30 osob v jenom vagonu. Většinou se v něm nacházelo kolem 29 až 32 osob.

a předem bylo těžké odhadnout, kolik jich bude potřeba vyjmout z odsunu. Proto bylo nutné, aby okresní osídlovací komise a odsunové referáty postupovaly v plánech tak, aby došlo k co nejmenším hospodářským ztrátám. Nejprve tedy byly odsouvány osoby neproduktivní a nepotřební jedinci. Přednost tedy měli lidé zaměstnaní jako pomocná síla v domácnostech, živnostníci a ti co vykonávali svobodná povolání. Dalším úkolem národních výborů bylo řádné zajištění a zabezpečení majetku po odsunutých Němcích. Přesto docházelo k rozkrádání živého a mrtvého inventáře.<sup>143</sup>

Dne 9. června 1946 byl zahájen odsun německé menšiny do sovětské okupační zóny. Transport byl prováděn vlakovými soupravami, ale v některých případech i lodní dopravou. Vlakové transporty měly být vybaveny jedním až dvěma nákladními vagony vyhrazenými pouze pro nemocné, protože v té době nebyly žádné volné vozy uzpůsobené pro ležící nemocné. Místní národní výbory měly za úkol do těchto vagonů dodat osm až deset slamníků. Přikrývky, deky, polštáře a další potřebné věci si musel každý obstarat sám nebo jim pomohli příbuzní. V každém nemocničním vlaku pak musela jet jedna zdravotní sestra, která měla s sebou potřebné léky a byla seznámena s pacienty. Také se stanovilo, že do jednoho vagonu pro ležící může být umístěno maximálně osm až deset osob. V těchto vagoncích měly místo staré osoby, neschopné normálního odsunu a osoby chronicky nemocné. I pro ně platilo, že byl sestaven jejich jmenný seznam, a to v česko-ruském znění. Počet nemocných se nezapočítal do stanoveného počtu odsunutých jedním transportem, což bylo kolem 1200 osob.<sup>144</sup>

Z okresu Prachatice odjel 3. března 1946 první transport odvázející Němce z Prachatic do Augsburgu s 1210 osobami.<sup>145</sup> Již v tomto měsíci bylo z jihočeského kraje odsunuto na 6000 Němců. Vše poukazovala na to, že organizace celého transferu byla dobře připravena.<sup>146</sup> V *Jihočeské pravdě* se psalo: „*Jejich zlé svědomí jim samotným brání zdržovat se mezi českým, kdysi utlačeným lidem, činí jim samým život neklidným, necítí se tu na základě svých krvavých činů jistými a toto špatné svědomí*

---

<sup>143</sup> VII/3a/4, Nařízení Oblastní osídlovací úřadovny v Č. Budějovicích a Osídlovacího úřadu v Praze ve věci zajištění odsunu Němců a Maďarů, 1945–1949, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 97.

<sup>144</sup> VII/3a/3, Vyhlášky a směrnice ministerstev financí a zdravotnictví ve věci zajištění odsunu Němců, 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 97.

<sup>145</sup> VII/3b/2, Výkazy o počtu odsunutých Němců, hlášení o soustředění odsunovaných osob, 1946, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 97.

<sup>146</sup> Před sedmi lety–ohněm i mečem, s bubny a píšťalami–vrhli se Germáni do jižních Čech, Jihočeská pravda, 15. 3. 1946, II/11.

*a neklid vyvolává jen zbytečně vzpurné a nenávislné okamžiky touhy po pomstě za své neuskutečněné fantastické plány.*“<sup>147</sup>

Transporty proběhly souvisle od března do listopadu 1946, kromě měsíce srpna, kdy neodjel z okresu žádný vlak. Nejvíce transportů proběhlo v červnu, a to celkem 8. Poslední klasický transport odjel z Vimperka 10. října 1946 a odvezl do Řezna 1216 Němců. Celkem tedy bylo vypraveno z okresu Prachatice 21 transportů, kdy každý měl plný počet vagonů, tedy 40, až na poslední, jenž jich měl 37. Podle pramenů odjel ještě 21. listopadu 1946 kombinovaný transport, včetně tohoto bylo tedy provedeno celkem 22 transportů z okresu Prachatice.<sup>148</sup>

Z Prachaticka mělo být odsunuto ještě dalších 360 osob v listopadu 1946, ale Osídlovací úřadovna v Českých Budějovicích požadovala, aby nebyli odsunuti dříve, než 15. listopadu 1946. To proto, že se k transportu mělo přidat zhruba dalších 100 osob, které byly prozatím uvězněny, a mělo být upuštěno od výkonu jejich trestu za účelem odsunu. Jelikož se věc projednávala ve druhé polovině října, nebylo možné, aby transport odjel na počátku listopadu, jelikož by se osoby nestihly shromáždit. Jednalo se o tzv. kombinovaný transport, jehož odjezd byl stanoven na 21. listopad 1946. Podle zprávy ze 4. listopadu 1946 chtěl národní výbor v Prachaticích zařadit do kombinovaného odsunu od 210 do 240 osob,<sup>149</sup> což bylo kolem 7 až 8 vagonů, ale vzhledem k tomu, že okolní obce nedodaly přesné informace o počtu osob, nebylo možné okamžitě stanovit přesný počet určený k odsunu. Proto požadoval národní výbor, aby bylo určeno, kolik může osob odsunout. Odjezd byl naplánován z Volar do Českého Krumlova.<sup>150</sup> Celkem bylo podle zprávy referátu pro odsun, která byla vydána 20. prosince 1946, vystěhováno z okresu Prachatice 25 693 osob,<sup>151</sup> a to ve

---

<sup>147</sup> Tamtéž.

<sup>148</sup> VII/3b/2, Výkazy o počtu odsunutých Němců, hlášení o soustředění odsunovaných osob, 1946, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 97.

<sup>149</sup> O konečném počtu odsunutých osob v kombinovaném transportu autorka v archivu bohužel nenalezla ani zmínku. Ve sborníku Zlatá stezka uvádí pan Soumar počet 210 Němců. SOUMAR, s. 33.

<sup>150</sup> VII/3a/4, Nařízení Oblastní osídlovací úřadovny v Č. Budějovicích a Osídlovacího úřadu v Praze ve věci zajištění odsunu Němců a Maďarů, 1945–1949, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 97.

<sup>151</sup> Podle týdeníku *Šumavský hraničář* byl odsunut stejný počet osob, tedy 25 693, ale pouze v jednadvaceti transportech. Dokončení odsunu Němců z Prachaticka, *Šumavský hraničář*, 14. 3. 1947, III/11.



22 transportech.<sup>152</sup> Poslední fáze odsunu byla naplánována z důvodu zimní přestávky na jaro 1947.<sup>153</sup>

Na národní výbor v Prachaticích také docházely žádosti o vynětí z odsunu. Většinou se jednalo o osoby ze smíšených manželství, které prokázaly své československé občanství, a mohly tak zůstat v republice. Dále podle výnosu ministerstva vnitra z 10. září 1946 mohly být vyňaty z odsunu i osoby přestárlé nebo nemocné, s tím, že jejich příbuzní se zavázali, že se o ně budou starat a tyto osoby nebudou na obtíž jak veřejnosti, tak státu. Přesto, i když byly z odsunu vyňaty, vztahovaly se na ně určité podmínky. Nadále byly vedeny jako Němci, musely se řídit pokyny a omezeními určenými pro ně. Pokud si lidé z okolí na vyňaté osoby stěžovali a vyžadovali odvolání povolení, mohlo jim být vyhověno a v tom případě ministerstvo svůj souhlas odvolalo. Ve většině případů tomu tak ale nebylo. Příkladem může být Jan Sýkora, který byl československým státním příslušníkem a po celou dobu okupace se choval jako řádný občan. Požadoval, aby jeho tchýně, která měla německé občanství a podléhala odsunu, z něj byla vyňata. Sýkora se odvolával na již zmíněný výnos ministerstva, že se bude o svou tchýni starat za vlastní finanční náklady a zajistí, aby nebyla na obtíž. Jeho žádosti národní výbor vyhověl.<sup>154</sup>

Ohledně počtu německého obyvatelstva, tak ještě v prosinci 1946 se nacházelo 305 Němců ve Vimperku, ale ti měli být odsunuti hned následující jaro.<sup>155</sup> Z Husince bylo odsunuto kolem 500 osob, takže zde zbylo necelých 1000 obyvatel, a v důsledku toho zde chyběla pracovní síla.<sup>156</sup> Československá vláda rozhodla v říjnu 1946 o tom, že bude organizovaný odsun do sovětské zóny ukončen 27. října a o dva dny později byl zastaven i do amerického pásma. Na počátku listopadu pak bylo rozhodnuto o tom, že bude transfer přerušen po dobu zimních měsíců a následně obnoven na jaře 1947.<sup>157</sup>

## **5. 2 Transporty určitých skupin – duchovní, lékaři a ostatní**

Řešila se také otázka odsunu německých duchovních. Nařízením z listopadu 1945 bylo stanoveno, že nejsou výjimkami, a zacházelo se s nimi stejně jako s ostatními. Jedinou

---

<sup>152</sup> VII/3e/11, Ostatní materiály týkající se německého obyvatelstva a jeho odsunů–seznamy Němců, šetření osob něm. národnosti ohl. jejich odsunů, statistika, zabezpečení odsunů aj., 1946–1950, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 106.

<sup>153</sup> Dokončení odsunu Němců z Prachaticka, Šumavský hraničář, 14. 3. 1947, III/11.

<sup>154</sup> VII/3e/9, Žádosti o vynětí z odsunu, 1946–1950, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 105.

<sup>155</sup> Ještě 305 Němců ve Vimperku, Šumavský hraničář, 6. 12. 1946, II/42.

<sup>156</sup> Vysídlování Husince, Šumavský hraničář, 27. 9. 1946, II/32.

<sup>157</sup> SOUMAR, s. 34.

formalitou potřebnou k povolení odsunu bylo zbavení církevní funkce nadřízeným církevním orgánem. Dále nesměli němečtí duchovní vykonávat funkci matrikáře a uzavírat sňatky. Ti, kterým nebylo prokázáno špatné chování v době okupace, a nebylo možné je ihned nahradit jiným českým duchovním, mohli zůstat a vykonávat pomocné práce v rámci duchovní správy.<sup>158</sup>

V červnu 1946 rozhodla vláda o tom, že si mohli kněží vzít s sebou zavazadlo o hmotnosti 100 kg, což bylo o polovinu více, než bylo umožněno ostatním odsunovaným osobám. Navíc jim bylo dovoleno vzít s sebou i osobní předměty, které potřebovali k výkonu své činnosti, tzn. kněžská roucha, breviář, misál a další. Jedinou podmínkou bylo, že tyto věci musely být jejich vlastnictvím a nebyly z cenných kovů. Dále bylo nařízeno, aby místní národní výbory po odsunu duchovních zabezpečily fary, a hlavně inventář pro nástupce. Pokud si vystěhovaní kněží neodvezli své soukromé věci s sebou nebo zde zanechali majetek, byl jim okamžitě zkonfiskován.

Vystěhování se týkalo i řádových sester, ale jelikož většina z nich pracovala jako ošetrovatelky v nemocnicích, chorobincích nebo sirotčincích, byly nenahraditelné, a proto velká většina z nich byla z odsunu vyňata. Jejich odsun by v mnoha případech znamenal uzavření zmíněných ústavů a zejména českým lidem by se nedostávalo dostatečné zdravotní péče. Navíc se jednalo o duchovní sestry, které svým chováním a jednáním, až na některé výjimky, neškodily republice. Ministerstvo vnitra proto usoudilo, že z odsunu budou vyloučeny ty sestry, které se nijak politicky neangažovaly, věnovaly se charitativní činnosti a nebylo možné je nahradit českými sestrami. Naopak odsunuty měly být členky řádu německých rytířů a sestry vyučující v klášterních školách a podobných institucích, jelikož nebyly potřebné. Místní národní výbor dostal za úkol sestavit seznamy charitativních ústavů, kde německé sestry pracovaly. Uvedl jména pracujících a do poznámek zapsal, zda jsou nahraditelné nebo politicky nezávadné. Co se týkalo starých a nemocných sester, které byly prokazatelně politicky nezávadné a za svého života konaly lidumilnou činnost, s těmi mělo být zacházeno s ohledem. Seznamy pak byly poslány na ministerstvo vnitra, kde se o nich mělo dále rozhodnout. Do té doby mohly sestry, které splňovaly všechny uvedené požadavky zůstat na svých místech.<sup>159</sup> Němečtí duchovní byli vystěhováni z Prachaticka na

---

<sup>158</sup>VII/3a/5, Zavedení evidenčních lístků pro německé příslušníky, 1945–1946, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 97.

<sup>159</sup> VII/3e/2, Odsun duchovních osob něm. národnosti a zabezpečení far po nich, 1945–1947, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 103.

počátku července 1946. Většinou církev požadovala, aby byly transporty duchovních provedeny mezi posledními, ale ne vždy tomu tak bylo.<sup>160</sup>

Příkladem duchovního, jenž usiloval o převezení majetku za hranice, může být Remigius Unmüssig. Ten byl od roku 1942 kurátem v Lenoře a po válce žádal o odvezení majetku Pallattinského řádu. Jelikož nedostal žádnou odpověď, pokusil se majetek sám převézt přes Bavorsko do Solnohradu, kde měl řád své sídlo. Při svém pokusu byl chycen finanční stráží, která mu převezené věci zabavila a uložila na místní národní výbor v Prachaticích. Unmüssig žádal, aby mu byl majetek vrácen a odvezen do Solnohradu. V srpnu 1946 poslal Pallattinský řád žádost o navrácení majetku patřícímu solnohradskému klášteru. I hospodyně žádala, aby byl Unmüssig, jenž se v té době nacházel ve vazbě v Písku propuštěn a spolu s ní odsunut. Zda bylo této žádosti vyhověno, bohužel není v archivu uvedeno.<sup>161</sup>

Co se týče německých lékařů, bylo v prosinci 1947 rozhodnuto o tom, že budou všichni i se svými rodinnými příslušníky žijícími na území Československé republiky přesunuti do sběrného střediska v Lešanech. Mohli si vzít na osobu kufr o hmotnosti 70 kg. V Prachatickém okrese byli celkem tři lékaři německé národnosti, dva obvodní a jeden ústavní lékař.<sup>162</sup>

Osob duševně méněcenných, postižených nebo slepých s německou národností, se týkal tzv. sanitní transport. Ministerstvo vnitra výnosem z 8. dubna 1946 nařídilo, aby byl vypracován jmenný seznam těchto osob, jejichž odsun měl být proveden, v co nejkratší době. V seznamech mělo být uvedeno, zda osoby žijí samostatně nebo jsou odkázány na pomoc druhých. Seznamy, kde bylo uvedeno také stáří osoby, bydliště a její povolání, měly být odevzdány nejpozději do 20. dubna 1946. Celkem se v okrese Prachatice nacházelo 341 slepých. Sanitní transport měl probíhat v rámci soustavného odsunu. Jednotlivé obce zasílaly na místní národní výbor seznamy osob podléhajících sanitnímu transportu.<sup>163</sup> Jeden ze sanitních transportů odjel z Prachatic 4. listopadu 1946 a odvezl 55 osob.<sup>164</sup>

---

<sup>160</sup> SOUMAR, s. 34.

<sup>161</sup> VII/3e/2, Odsun duchovních osob něm. národnosti a zabezpečení far po nich, 1945–1947, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 103.

<sup>162</sup> VII/3e/3, Odsun německých lékařů, 1946–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 103.

<sup>163</sup> VII/3e/4, Seznam osob něm. národnosti určených do sanitního transportu–celkové seznamy + řazeno dle obcí, 1946, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 103.

<sup>164</sup> SOUMAR, s. 34.

Pokud šlo o otázky týkající se odsunu německých uprchlíků ze Slezska a jiných zemí,<sup>165</sup> byl vydán ministerstvem vnitra oběžník z 5. června 1946, který určil jejich odsun do ruského okupačního pásma. Z Českých Budějovic byly určeny dva tyto transporty, z nichž jeden byl naplánovaný na červenec. Oba transporty měly odsunout všechny tyto uprchlíky nacházející se v daném kraji. Než došlo k jejich odsunu, byli umístěni ve sběrných střediscích. Podle zprávy z 21. května 1946 se nacházelo v Prachatickém okrese celkem 220 německých uprchlíků, a to zejména slezských. Z toho jich 200 mělo být odsunuto do sovětského okupačního pásma a zbylých 20 do amerického.<sup>166</sup>

Řešila se také otázka týkající se Romů. Po válce bylo pozorováno, že se zvýšil počet romských skupin nacházejících se v pohraničí a s tím také začaly přicházet stížnosti týkající se zvýšené trestné činnosti. Ministerstvo vnitra svým oběžníkem z listopadu 1946 upozornilo místní národní výbory na tuto skutečnost a zdůraznilo, aby se výbory více zaměřily na tuto problematiku a přijaly řádná opatření. Bylo poukázáno na to, aby podle zákona o cikánech vydaného 14. července 1927, jim bylo vymezeno území, kde mohou kočovat a zamezilo se jejich nočnímu toulání.

Již zmíněným oběžníkem bylo stanoveno, že s Romy-cizinci má být nakládáno jako s obtížnými osobami a že jako takové měly být vyhoštěny z republiky. Kočování bylo zakázáno a nepracující odvečeni do pracovních táborů. Opatření se netýkala těch, kteří měli československé státní občanství, trvalé bydliště a byli zaměstnáni.

V červenci 1947 byla vydána vyhláška, kde bylo stanoveno, že se mohou pohybovat pouze po určených cestách, takže v prachatickém okrese měli možnost kočovat pouze směrem Vodňany a Netolice nebo Bavorov a Husinec. Dále měli zakázáno projíždět většími městy, jako byly Prachatice, Vimperk, Volary nebo Vitějovice. Ministerstvo vnitra vydalo 17. července 1946 vyhlášku, aby všechny místní národní výbory provedly soupis všech Romů nacházejících se na jejich území.

Dne 22. listopadu 1947 přijel v noci na nádraží ve Vimperku vlak vezoucí 5 rodin Romů ze Slovenska. Většinou byly v transportu děti, které nebyly práce schopné. Přechodně tedy byly odvezeny a ubytovány v Horní Vltavici do prázdného domku. Rodiny byly zcela bez finančních prostředků a v žádném podniku je nechtěli

---

<sup>165</sup> Jednalo se například o uprchlíky z Jugoslávie, Polska nebo Rumunska. VII/3a/4, Nařízení Oblastní osídlovací úřadovny v Č. Budějovicích a Osídlovacího úřadu v Praze ve věci zajištění odsunu Němců a Maďarů, 1945–1949, SOKA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 97.

<sup>166</sup> Tamtéž.

zaměstnat. V listopadu proto požadovala pobočka okresního úřadu ochrany práce ve Vimperku jejich odsun. K jejich vyhoštění byl dán souhlas.<sup>167</sup>

Ohledně odsouzených osob německé národnosti, většina z nich žádala, aby mohla být propuštěna a spolu se svojí rodinou odsunuta do Německa. Například Adelheida Pelikánová byla odsouzena mimořádným lidovým soudem 21. ledna 1946 k jednomu roku těžkého žaláře a ztrátě občanských práv po dobu deseti let. V červenci žádala o propuštění a odsunutí spolu s její rodinou do Německa. Svoji prosbu zdůvodnila tím, že polovinu trestu má za sebou, a navíc se neprovinila tolik, jako jiní, nebyla členkou NSDAP, ale pouze členkou Frauenwerk, proto doufala, že bude se svým manželem a dítětem odsunuta. Jelikož její činnost za války nebyla nijak více závažná, byla jí udělena možnost odchodu a ukončení výkonu trestu. Jedním z mnoha dalších případů byl i nezletilý Vilém Schabouk, jenž byl ve vazbě mimořádného lidového soudu v Písku. Jeho matka žádala o propuštění syna z vazby a odsunutí do Německa. Svoji žádost odůvodnila tím, že byla vdova, nemocná a jediný, kdo se o ni mohl postarat, byl její syn. Požadovala, aby byla spolu s ním zařazena do odsunu sudetských Němců. Na základě této žádosti a skutečnosti, že je Češkou, byl v září 1946 Vilém z vazby propuštěn, umístěn do sběrného střediska v Písku a posléze spolu s matkou odsunut 18. září 1946.<sup>168</sup>

Naopak z odsunu byl vynechán Emmerich Schano, a to proto, že pracoval ve Vimperku u firmy J. Steinbrenera jako umělecký pasíř, vyráběl perletí vykládané vazby modlitebních knížek, které byly následně vyvezeny do Latinské Ameriky. Jednalo se o jediného odborníka v republice, a proto bylo potřeba, aby nebyl odsunut. Jelikož byl ale Schano ve vazbě, nebylo možné jej zařadit do seznamu potřebných odborníků. Firma zdůraznila, že je jako pracovník nepostradatelný, a proto by měl být vyloučen z odsunu. Schano byl nejprve souzen lidovým soudem v Písku, posléze mu byl trest prominut a v říjnu 1946 byl převezen do sběrného střediska ve Volarech. O něco později byl převezen do Vimperka a začal opět pracovat pro firmu Steinbrener. Jeho rodina byla již odsunuta a Schano měl být po zimní přestávce odsunut také a za něj měl

---

<sup>167</sup> VII/3e/5, Opatření proti cikánům, odsuny cikánů, 1946–1947, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 103.

<sup>168</sup> VII/3e/7, Žádosti o propuštění osob německé národnosti z vazby za účelem odsunu (zrušení vazby a přerušení trestního řízení), žádosti o přidělení osobního a nákladního auta k převzetí vězňů z vazby, 1946, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 103.

být vyučen náhradník. Desítky podobných dopisů a proseb o propuštění osob z vazby a jejich následný odsun docházelo na národní výbor v Prachaticích téměř denně.<sup>169</sup>

---

<sup>169</sup> VII/3e/7, Žádosti o propuštění osob německé národnosti z vazby za účelem odsunu (zrušení vazby a přerušení trestního řízení), žádosti o přidělení osobního a nákladního auta k převzetí vězňů z vazby, 1946–1947, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 104.

## 6 Dokončení odsunu

Na jaře 1947 se podle statistiky potravinových lístků nacházelo v českých zemích přibližně 190 000 obyvatel německé národnosti, z nichž nejvíce žilo v pohraničních oblastech.<sup>170</sup> Již v lednu 1947 se rozhodlo o tom, že i přes zimní přestávku, mohou do amerického okupačního pásma odejít osoby, které byly v důsledku transferu odděleny od své rodiny, odsunuté již v předchozích měsících. Podmínkou pro jejich odchod a opětovné shledání se s rodinou bylo to, že musely mít předepsané vybavení a doklady, tak jako u hromadného transferu a že jejich rodina jim v okupačním pásmu následně poskytla řádné ubytování. Osoby, jež splňovaly tyto podmínky, mohly po prověření americkým důstojníkem odejít za svojí rodinou do Německa. K tomu, že byly odsunuty neúplné rodiny, došlo především v době předcházející organizovanému odsunu vinou nedodržení předpisů nebo tím, že jeden člen z rodiny byl odsouzen k výkonu trestu. Hlavním účelem těchto odsunů bylo spojit rodinu, ale kvůli jejímu sloučení nesmělo dojít ke zhoršení bytové situace v americkém okupačním pásmu. Proto nebyly přijímány žádosti osob starých, nemocných nebo těch, kterým by se musel obstarat zvláštní byt. Ke schválení o odchodu stačil dopis od příbuzného, který potvrdil, že může daného člověka ubytovat. Národní výbory byly povinny sepsat seznam osob, jichž se týkal tento odsun a nejpozději do 5. února 1947 jej zaslat na národní výbor v Prachaticích. Jakmile člověk splňoval dané podmínky, zařídil výbor, aby se všichni, jichž se to týká, shromáždili v Prachaticích a posléze došlo k jejich přesunu do vojenského odsunového střediska v Domažlicích. Lidé si mohli s sebou vzít zavazadla o hmotnosti 70 kg a vztahovala se na ně stejná nařízení související s hromadným transportem.

Stejně tak v červenci 1947 rozhodlo ministerstvo vnitra o dodatečném odsunu do sovětského okupačního pásma, kde byly úřady ochotny přijmout osoby, jejichž rodiny se zde již nacházely. K jejich odsunu se musel vypracovat jmenný seznam lidí německé národnosti, jejichž příbuzní odešli nebo byli odsunuti do sovětského pásma, a také těch, kteří původně žili před válkou v Německu a již posléze odešli do Československa. V seznamu muselo být uvedeno jméno, příjmení, adresa bydliště, rok jeho narození. Pokud jejich příbuzní žili již v Německu, musela být uvedena i jejich adresa. Seznamy měly být odevzdány nejpozději do 29. července 1947 podepsanému zmocněnci na Oblastní úřadovnu v Českých Budějovicích. V následujících dnech docházely na

---

<sup>170</sup> STANĚK, *Odsun*, s. 246.

národní výbor v Prachaticích zprávy o počtu Němců žijících v okresních obcích. Například ve Zbytnínách se v této době již nenacházel žádný Němec, ale naopak v Českých Žlebech bydlela Maria Langova, jejíž manžel žil již nějaký čas v sovětském okupačním pásmu, a proto byla zahrnuta do dodatečného odsunu, aby došlo ke spojení rodiny.

Ministerstvo vnitra vydalo v srpnu 1947 rozhodnutí o transportu německých dětí do amerického a britského okupačního pásma. Podle tohoto nařízení měly být všechny opuštěné děti, jež náležejí podle dokladů nebo svých údajů do amerického okupačního pásma, shromážděny nejpozději do 28. srpna 1947 do sběrného střediska Maloměřice, spadajícího pod okres Brno. Děti, které měly být odsunuty do britského okupačního pásma, měly být odvezeny do sběrného tábora v Karlových Varech nebo Dvorech. V prachatickém okrese se nacházelo jenom pár dětí, jichž se toto nařízení týkalo.

Jelikož nebyly dostatečně vypracovány seznamy osob spadající do dodatečného odsunu, nařídilo ministerstvo vnitra na počátku prosince 1947 vyhotovit seznamy nové a přesnější. Většinou se nepřesnosti týkaly nesprávného uvedení rodinných příslušníků. Člověk žádající o dodatečný odsun musel mít v okupačním pásmu manžela, manželku, děti, vnoučata nebo rodiče. Jakmile nesplňoval dané požadavky, byl z odsunu vyškrtnut. Pro dodatečný odsun do francouzského či britského okupačního pásma musely mít osoby příslušné povolení od tamních úřadů a samotný odsun se prováděl přes americké okupační pásmo.

Většina osob zasílala národnímu výboru žádosti, aby mohly být zařazeny do dodatečného odsunu. Jedním z těchto žadatelů byla i Marie Probstová, která i přesto, že byla uznanou antifašistkou a její manžel Jan Probst české národnosti, žádala, aby mohla být odsunuta. Do Německa chtěla odejít proto, že její syn byl i se svojí rodinou v roce 1946 odsunut. Jelikož Marie nikoho z příbuzných, který by se o ni mohl postarat, v Čechách neměla, požadovala, aby mohla za svým synem do Německa. Její žádosti bylo vyhověno.<sup>171</sup>

Opačným příkladem může být Marie Tanzerová, Češka, jež byla v rozvodovém řízení se svým manželem Ewaldem Tanzerem, s nímž měla dva syny. Otec již dříve požadoval, aby byli jeho synové odsunuti za ním do Německa, ale jeho žádosti nebylo vyhověno. Jejich nejstarší syn byl po otci nacistického smýšlení a na jeho naléhání ilegálně překročil hranice a odešel za ním do Německa. Mladší syn byl matkou

---

<sup>171</sup> VII/3e/8, Dodatečný odsun osob něm. národnosti, 1947–1950, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 105.



vychován v českém duchu, a proto Marie žádala, aby nepodlehł odsunu a nedostal se, tak do styku se svým otcem.

V září 1948 vydalo ministerstvo vnitra rozhodnutí o tom, že k dodatečnému odsunu do sovětského okupačního pásma dojde v nejbližších dnech. Proto bylo nařizováno, aby všechny osoby, jichž se to týkalo, byly shromážděny ve sběrném středisku v Lešanech, okres Jílové u Prahy. Seznam německých příslušníků, kteří chtěli odsunout, měl být odevzdán nejpozději do konce září 1948 na místní národní výbor. Jelikož se plánoval pouze jeden transport, musely být všechny podmínky splněny, aby posléze mohl být proveden. Do sběrného střediska se měly jedinci, jichž se to týkalo, dostavit nejpozději do 21. září 1948. Z okresu Prachatic se vystěhování týkalo pouze čtyř německých obyvatel.

Poslední plánovaný odsun do sovětského okupačního pásma byl určen na 20. prosinec 1948 ze sběrného střediska v Liberci. Do tohoto transportu se řadily osoby, jež měly příbuzné v Německu a pouze ty, které dobrovolně žádaly o odsun. Ostatní do transportu zařazeni nebyli. Všichni, kteří byli zdravotně a fyzicky způsobilí k transportu, se měli podle ministerstva vnitra přesunout nejpozději do 15. prosince 1948 do tábora v Liberci. S sebou si opět mohli vzít omezené množství věcí a nábytek nepřipadal vůbec v úvahu. Jelikož se jednalo o poslední transport v rámci odsunu Němců z Československa, bylo nařizováno, aby k němu byly vypraveny všechny osoby žijící v daném okrese. Na dodržení nařízení dohlížely místní národní výbory, které byly povinny odevzdat jmenné seznamy ještě dříve, než došlo k přesunu lidí do sběrného střediska v Liberci.<sup>172</sup>

Američané v létě 1947 ještě počítali s tím, že převezmou zbytek Němců z Československa. Přesto již odmítali hromadný transfer, a to proto, že byla podle nich potřeba vylepšit situaci v Německu a zabezpečit přesun obyvatelstva.<sup>173</sup> Podle statistických údajů bylo v roce 1949 zjištěno, že v českobudějovickém kraji žilo 5 134 obyvatel německé národnosti.<sup>174</sup> V důsledku přemístění osob německé národnosti ubyl počet obyvatel v prachatickém okrese téměř o polovinu. Jen pro příklad v srpnu 1950 žilo v Lenoře 171 Němců, v Prachaticích 135 a ve Volarech podstatně méně, a to pouze 39 osob bez československého občanství.<sup>175</sup>

---

<sup>172</sup> Tamtéž.

<sup>173</sup> STANĚK, *Odsun*, s. 247.

<sup>174</sup> Tamtéž, s. 367.

<sup>175</sup> SOUMAR, s. 39.

## 6. 1 Přesun Němců do vnitrozemí

Otázka přesunu německého obyvatelstva do vnitrozemí se stala tématem veřejného mínění. O přesunu do vnitrozemí se nejprve příliš neuvažovalo, jelikož do léta 1947 se počítalo s tím, že Němci budou odsunuti za hranice do jednotlivých okupačních pásem. V některých případech se objevovaly myšlenky na přemístění osob do vnitrozemí již v době hromadného odsunu, a to hlavně v jižních Čechách, kde se obyvatelé obávali, aby se někteří Němci odsunu nevyhnuli.<sup>176</sup>

Na konferenci konané v Praze vystoupil se svým příspěvkem doktor Antonín Kučera, vládní zmocněnec pro odsun Němců. Ve svém projevu uvedl, že na území Československa zůstalo po přerušení odsunu do amerického okupačního pásma, tedy k 1. prosinci 1946, kolem 200 000 Němců, z nichž polovina byla určena k odsunu. Do tohoto počtu se započítávali i antifašisté, komunisté a další. Zbylých 100 000 bylo z odsunu vyřazeno, jelikož se jednalo o smíšená manželství, specialisty a odborníky, německé židy nebo osoby, které požádaly o udělení československého občanství. Podle dohody mělo dojít k obnovení transferů na jaře roku 1947, ale Američané z důvodu hospodářské a sociální situace ve svém pásmu odmítli plánovaný transport a odložili jej na dobu neurčitou. I přes snahu o obnovení transferů, nebylo na počátku roku 1948 jisté, zda k němu vůbec někdy dojde.

Když se srovnal počet osob německé národnosti při sčítání lidu v roce 1930, kdy jich zde žilo kolem 3 300 000, jejich počet se rapidně snížil. Přesto většina těchto Němců stále žila v pohraničí, tedy na území sousedícím s Německem, což mohlo do budoucna znamenat problém, který bylo potřeba vyřešit. Proto se vláda rozhodla v říjnu 1947 k přesunutí Němců žijících v pohraničí do vnitrozemí a jejich rozptýlení.<sup>177</sup>

Ministerstvo sociální péče vydalo oběžník v srpnu 1947, ve kterém byly uvedeny podmínky pro přesun Němců do vnitrozemí a jejich následné přidělení na práci, ať už v zemědělství, lesnictví nebo v dolech. Vzhledem k tomu, že se blížila zima a byla kritická situace v důlním průmyslu, určilo se, že na tuto práci budou přiděleni ti Němci, kteří nepracovali v hospodářských oborech.<sup>178</sup> Navíc v tomto období byl nedostatek pracovníků v průmyslových závodech, a proto došlo k nařízení, aby

---

<sup>176</sup> DVOŘÁK, Tomáš, *Vnitřní odsun 1947–1953. Závěrečná fáze „očisty pohraničí“ v politických a společenských souvislostech poválečného Československa*, Brno 2012, s. 86–88.

<sup>177</sup> VII/3f/1, Oběžníky a nařízení ve věci přesunu Němců do vnitrozemí, 1947–1949, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 111.

<sup>178</sup> KOUTNÁ, Jana, *K organizovanému vystěhování osob německé národnosti z okresu Prachatice do vnitrozemí v letech 1947–1949*. In: KUBŮ, František (ed.), *Zlatá stezka: sborník Prachatického muzea*, Prachatice 2005–2006, 12–13, s. 83.

zaměstnanci německého původu z pohraničí byli přesunuti do vnitrozemských podniků, a to nejpozději do 10. října 1947. Závody, které své pracovníky hodlaly přesunout do vnitrozemí, musely odevzdat na okresní úřady ochrany práce jmenné seznamy s uvedením, do kterého vnitrozemského závodu budou přesunuty. Úřady pak seznamy přeposlaly na vnitrozemské úřady ochrany práce, do jejichž působnosti pracovníci měli spadat. Jakmile dělníci splnili dané podmínky, byli přijati k práci pro průmyslové podniky, a došlo k jejich přesunutí do vnitrozemí.<sup>179</sup> Stále platilo, že se rozptýlení týkalo osob určených k odsunu, takže měli být vynecháni antifašisté, smíšená manželství, osoby s příslibem získání občanství a specialisté v oboru.<sup>180</sup>

Ministerstvo vnitra vydalo v říjnu 1947 nařízení týkající se rozptýlení a přesunu Němců z pohraničí. Podle tohoto ustanovení stanovila vláda, že každý národní výbor musel jmenovat jednoho úředníka, který měl na starosti záležitosti týkající se přesunu a rozptylu Němců. Tento úředník měl za úkol řídit se pokyny a nařízeními vydanými vládním zmocněncem pro odsun Němců, tedy již zmíněným A. Kučerou. Nejpozději do 15. listopadu 1947 muselo být sděleno jméno tohoto úředníka příslušnému zmocněnci ministerstva vnitra. Přesunutí a rozptýlení německého obyvatelstva mělo být humánní a provedené podle vydaných pokynů ministerstva vnitra. Plánovaný přesun byl zatím určen na jaro následujícího roku. V první etapě měli být odsunuti Němci, kteří spadali do původně plánovaného odsunu. Nejdéle do 15. února 1948 musely národní výbory vypracovat jmenné seznamy osob přicházejících v úvahu k přesunu do vnitrozemí v první etapě. V případě jakýchkoli změn, mělo dojít k jejich opravě v seznamech.

Přesídlení Němců z pohraničních okresů bylo považováno za trvalé opatření. Jednalo se o to, aby jedinci německé národnosti byli rozptýleni po republice a do budoucna, tak nevznikala ohniska politického neklidu. Tímto opatřením se také mělo zabránit podvratné činnosti, a pohraniční kraje tak byly očištěny od německého živlu. Německé rodiny nebo jednotlivci měli být přesunuti do ryze českých vesnic, kde byli trvale umístěni na práci. Jelikož se jednalo o trvalé opatření, bylo nutné zajistit pro přesunované jedince nové bydlení a také je využít jako pracovní sílu. Proto se na ně nevztahovala nařízení platná pro odsouvané do Německa. Směrnice určily, že si mohou přesunované osoby ponechat bytové zařízení v patřičném rozsahu, dále ložní prádlo, kuchyňské potřeby, drobná domácí zvířata a nástroje sloužící k výkonu řemesla dané

---

<sup>179</sup> VII/3f/1, Oběžníky a nařízení ve věci přesunu Němců do vnitrozemí, 1947–1949, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 111.

<sup>180</sup> SPURNÝ, Matěj, *Nejsou jako my. Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945–1960)*, Praha 2011, s. 181.

osoby. Také si mohly ponechat movité věci, které nabyly po 31. říjnu 1945. Dohled nad řádným přesunem do vnitrozemí měly národní výbory.

Již v únoru 1948 ministerstvo vnitra rozhodlo o rozmístění německých pracovních sil do zemědělských podniků ve vnitrozemí. Jelikož se blížilo jaro, bylo potřeba přesun urychlit, aby se mohli ti, co měli pracovat v zemědělství, zapojit co nejdříve do práce. Ministerstvo vnitra proto nařídilo, aby se v nejbližší době sešli odsunový referenti, kteří měli za úkol probrat technické věci ohledně přesunu a následně informovat národní výbory, z jejichž území budou osoby vystěhovány a do kterých okresů. Při provádění přesunů se muselo dbát na dodržování pokynů určených směrnicí z 26. listopadu 1947. Přesun německých osob měl být rozdělen do menších skupin přepravovaných do vnitrozemí nejlépe po železnici. Celý přesun měl proběhnout hladce a v co nejkratší možné době.

Na rozdíl od klasického odsunu se při rozptylu do vnitrozemí dbalo na to, aby nedocházelo k hospodářským ztrátám a potížím. Rozptyl měl být prováděn v několika etapách, a to nejlépe tak, aby nevzbudil rozruch na mezinárodní scéně a nedošlo ke stížnostem. Bylo také zapotřebí nahradit přemístěné osoby do vnitrozemí, takže pohraničí začalo být osidlováno českým obyvatelstvem.<sup>181</sup> Přesun měl probíhat více individuálně, než tomu bylo u odsunu a místní národní výbor musel sám zajistit zanechaný majetek.<sup>182</sup>

Co se týkalo pracovního zařazení, dbalo se na to, aby jedinci pracovali v oboru, ve kterém působili v pohraničí, aby jejich pracovní schopnosti byly co nejlépe využity. V zimních měsících začala příprava na přesun obyvatel do vnitrozemí. Stejně jako v případě odsunu, i zde platilo nařízení, aby byla přesídlena celá rodina. Dále nesmělo dojít k tomu, aby do české obce přišlo větší množství Němců a hlavním cílem byla jejich asimilace, jelikož se jednalo o trvalé opatření, takže musela být zajištěna i sociální a hospodářská složka.

Antonín Kučera byl přesvědčen, že pokud dojde k přesídlení a očištění Němců z pohraničí, budou hranice zabezpečeny. K tomu bylo nutné, aby pohraničí osídlili spolehliví Češi a Slováci.<sup>183</sup> Podle některých bylo potřeba vysídlit z pohraničí ty, kteří tam nepatří. Velmi často se stávalo, že majetek, jenž Němci zanechali doma, protože jej

---

<sup>181</sup> VII/3f/1, Oběžníky a nařízení ve věci přesunu Němců do vnitrozemí, 1947–1949, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 111.

<sup>182</sup> KOUTNÁ, s. 86.

<sup>183</sup> VII/3f/1, Oběžníky a nařízení ve věci přesunu Němců do vnitrozemí, 1947–1949, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 111.

s sebou vzít nemohli, byl několik málo hodin po jejich odchodu rozkraden a jejich domy poničeny. Vzhledem k situaci s tím nikdo nic nedělal, a to ani Sbor národní bezpečnosti, který potíže s německým majetkem raději přehlížel.<sup>184</sup>

Také v Lenoře se v listopadu 1947 řešila otázka týkající se německých obyvatel. Zde, na hranicích s Bavorskem žilo 342 Němců a Čechů pouze 152, což bylo vzhledem k přijatým opatřením a odsunům zvláštní. Důvodem, proč se zde nacházelo tolik osob německé národnosti, byl podnik Český křišťál, který většinu z nich zaměstnával a místo toho, aby Němců ubývalo, tak jich naopak přibývalo v důsledku zajišťování sklářů v Lenoře. Proto se obyvatelé začali bouřit a požadovali na schůzích, aby byla celá situace vyřešena. V podniku pracovalo celkem 319 osob německé národnosti a zbytek byli rodinní příslušníci. Po dohodě s podnikem bylo k odsunu do vnitrozemí určeno celkem 64 lidí, ale přesto jich stále 255 pracovalo, což bylo vysoké číslo. Lenora se tak stala kuriózním místem, kde Češi žili v menšině.<sup>185</sup>

Důstojník Sboru národní bezpečnosti kapitán František Fráň provedl v dubnu 1948 šetření a doplnil seznamy Němců určených k přesunu. Například ve Zbytninách zjistil, že k tomuto měsíci zde žilo 95 osob německé národnosti, kdy hlava rodiny v mnoha případech byla hlášena jako antifašista a většina zaměstnána jako lesní dělníci. Seznamy byly proto doplněny o jména německých příslušníků žijících v jednotlivých obcích.

Přesun do vnitrozemí se také týkal Marie Honisové z Mlynářovic, která na něj byla navržena z důvodu, že po rodičích byla německého původu, neovládala český jazyk a v místě svého bydliště vyhledávala pouze německou společnost. Zaměstnaná byla jako lesní dělnice u ředitelství státních lesů Boubín. Do práce často nechodila a důvod proč nebyla odsunuta za hranice v roce 1947, nebyl jasný. Zřejmě proto, že pracovala jako lesní dělnice a starala se o svého bratra Rudolfa, jenž byl uznaným antifašistou. Je také možné, že rodina byla někým chráněna, aby nebyla odsunuta. Jelikož by přesunem sourozenců do vnitrozemí nedošlo k žádným potížím, bylo rozhodnuto, že dojde co nejdříve k jejich přesunutí do vnitrozemí.<sup>186</sup>

Organizované přesuny na práci v zemědělství směřovaly do nejrozvinutějších okresů v zemědělství a jedním z takových bylo i Milevsko. Přesun se uskutečnil 2. dubna 1948 a bylo jím odvezeno celkem 67 osob německé národnosti.

---

<sup>184</sup> V pohraničí se bude čistit, Svobodné slovo, 3. 10. 1946, II/226.

<sup>185</sup> Česká menšina v Lenoře je zvláštností pohraničí, Jihočeská pravda, 13. 11. 1947, III/46.

<sup>186</sup> VII/3f/2, Organizace a přesun obyvatel něm. národnosti do vnitrozemí, 1947–1949, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, karton 111.

Odsun proběhl podle nařízení okresního národního výboru v Prachaticích. Rodiny se v den odjezdu sešly na vlakovém nádraží se svým majetkem a vyčkaly na odvoz. Přepravu zajistili národní výbor spolu se Sborem národní bezpečnosti. Dohlíželo se na to, aby proběhlo vše podle plánu a aby se i nakládání majetku a osob neprotahovalo. Veškeré náklady za přesun hradil výbor v Prachaticích. V cílové stanici čekali na nádraží zaměstnavatelé a do práce měli nastoupit hned druhý den, tedy 3. dubna 1948. Rodiny byly jednotlivě ubytovány v okolních vesnicích. Z práce byli vyřazeni staří, nemocní a děti. Jednalo se o první organizovaný přesun z okresu Prachatice.

V květnu 1948 byly vypraveny další dva transporty do okresu Kamenice nad Lipou. První vyjel 10. května z Volar a druhý den odjel z Vimperku. Celkem bylo převezeno 40 osob. Dočasně byl přesun do vnitrozemí zastaven v polovině května 1948 a to z toho důvodu, že byl nedostatek pracovních sil v pohraničí. Ministerstvo vnitra tuto zprávu převzalo s tím, že se jedná pouze o dočasnou situaci a přesun bude později opět zahájen. K tomu nakonec došlo na konci července 1948, kdy proběhl další transport do okresu Písek s 15 osobami.

Přestože proběhly v první polovině roku 1948 přesuny do vnitrozemí, zůstalo v prachatickém okrese několik stovek německých příslušníků. Proto ministerstvo vnitra naplánovalo novou fázi přesunu Německého obyvatelstva pod krycím názvem Akce J. Jednalo se o přesun lidí na práci do Jáchymovských dolů.<sup>187</sup> Již 26. srpna 1948 nařídilo ministerstvo vnitra oblastnímu zmocněnci pro odsun Němců v Českých Budějovicích, pořídit seznamy lidí podléhajících odsunu, které se nacházeli stále v okrese. Přesunem osob na práci byl pověřen místní národní výbor a složky Sboru národní bezpečnosti. Pro odchod z okresu Prachatice byl zvolen 4. říjen 1948, a přesunování jedinci si s sebou mohli vzít svůj movitý majetek a potraviny pouze na sedm dní. Celkem bylo přemístěno do okresu Jáchymov 145 osob.<sup>188</sup>

Na počátku roku 1949 došlo k likvidaci agendy související s odsunem a přesunem Němců z pohraničí. Dne 1. února 1949 byla zrušena funkce oblastního zmocněnce ministerstva vnitra pro odsun a zbytek poté řešilo ministerstvo vnitra a okresní národní výbory. Bylo zastaveno přesouvání Němců hromadnými transporty. Co se týkalo přesunu jednotlivců, jejichž pobyt v pohraničních oblastech byl na obtíž,

---

<sup>187</sup> DVOŘÁK, s. 180.

<sup>188</sup> KOUTNÁ, s. 87–93.

řešil se tak, že byli přiděleni na práci na základě dekretu prezidenta republiky č. 71/1945 Sb. o právní povinnosti osob, jež nemají československé státní občanství.<sup>189</sup>

## 6. 2 Příchod nových osídlenců do pohraničí

S odsunem německých obyvatel souviselo také nové osídlování opuštěných území. Již v dubnu 1945 vydala vláda nařízení o zřizování národních správ na německém majetku. O měsíc později, konkrétně 10. května 1945 vydalo ministerstvo zemědělství pokyny k přebírání zemědělského majetku po odsunutých Němcích. Stále ještě ale nebyla správa majetku a jeho přebírání právně zakotvena. K tomu došlo až po vydání dekretu o národní správě z 19. května 1945. K osídlování pohraničí vyzýval i tisk, politické strany a také rozhlas, který posluchače seznamoval se zákony a oznámeními Osídlovacího úřadu, jenž mimo jiné vydával i časopis *Osídlování*. Ten byl vydáván dvakrát měsíčně a jeho ústředním zájmem bylo získat zájemce o přesídlení. Podával informace týkající se vysvětlení zákonných a administrativních opatření, případné finanční výpomoci a dalších potřebných rad týkajících se této problematiky.<sup>190</sup>

Nelze úplně přesně určit, kdy započalo osídlování pohraničí, ale ve většině regionech započalo po skončení válečných operací a osvobození Československé republiky.<sup>191</sup> Jelikož byla Šumava osídlena převážně německým obyvatelstvem, vznikla zde potřeba vyplnit prázdná místa a naplnit oblast novými osídlenci a obnovit hospodářský život.<sup>192</sup> Osídlování jihočeského pohraničí započalo již na konci srpna 1945 (viz příloha č. 7). Do jihočeského pohraničí směřovalo několik set rodin, které v řadě obcí slavnostně vítali a předávali jim německé usedlosti. Noví osídlenci přijížděli z celých Čech a na jaře 1947 dorazily i první skupiny slovenských reemigrantů. Například do Prachatic dorazilo 17. dubna 1946 celkem 50 slovenských rodin. Jihočeské pohraničí nebylo vcelku ideálním prostředím pro nové osídlence, a proto se zde neusídlilo tolik osob, jako v jiných oblastech.<sup>193</sup> Od dubna 1946 byly předávány dekrety o vlastnickém přidělu půdy novým osídlencům v jihočeském pohraničí.<sup>194</sup>

---

<sup>189</sup> Tamtéž, s. 93.

<sup>190</sup> WIEDEMANN, Andreas, „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“. *Osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945–1952*, Praha 2016, s. 66–69.

<sup>191</sup> ČAPKA, František, SLEZÁK, Lubomír, VACULÍK, Jaroslav, *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 2005, s. 31.

<sup>192</sup> Plán pro budování Šumavy, Svobodné slovo, 5. 10. 1946, II/228.

<sup>193</sup> PEŠEK, Jan, *Nástup k osídlování jihočeského pohraničí (jaro 1945–léto 1946)*. In: SCHNEIDER, Evžen (ed.), *Jihočeský sborník historický*, České Budějovice 1986, 55, s. 28.

<sup>194</sup> Tamtéž, s. 32.

Na začátku vlny přesídlování to byli lidé žijící v sousedních okresech, kteří často měli nové bydliště vzdálené jen několik kilometrů od původního. Přesuny osob z vnitrozemí se dají v létě 1945 nazvat jako „divoké osídlování“, a to proto, že v této době ještě nebyly nijak organizovány a cíleně řízeny.<sup>195</sup> Největší přesuny obyvatelstva proběhly od podzimu 1945 do jara následujícího roku a vedly ke změnám v daném území. Postupně se pohraničí zaplňovalo českým živlem. Příliv nových osídlenců se na počátku léta 1946 zvolnil, ale přesto nadále přicházeli noví lidé. V řadě průmyslových podniků stále pracovali němečtí zaměstnanci a jejich nahrazování českými pracovníky probíhalo pozvolna. V některých oborech to bylo pochopitelné, jako například ve sklářství, kde byla potřeba opravdových odborníků, ale v některých odvětvích se nejednalo o takovou překážku.<sup>196</sup>

V květnu 1947 bylo provedeno tzv. malé sčítání lidu, které ukázalo, že obyvatelstvo v jižních Čechách prošlo zásadními změnami. Jednak proto, že došlo k odsunu německého obyvatelstva z pohraničí, ale také došlo k přesunu obyvatel z vnitrozemí. Podle sčítání se ukázalo, že nejvíce ubylo obyvatel v pohraničních okresech, a to ve Vimperku, Prachaticích, a dalších oblastech jihočeského kraje.<sup>197</sup>

V jižních Čechách bylo na jaře 1947 osídleno více jak 600 zemědělských usedlostí a pohraničí získávalo český ráz. Stále se zde však nacházely volné vesnice, a to převážně ty, které byly položeny výše, a proto se stále hledali noví osídlenci. Mnohdy nebylo vůbec jednoduché začít v pohraničí nový život, jelikož většina domů po německých obyvatelích nebyla dostatečně vybavena nebo byla vykradena a ve špatném stavu. V některých případech došlo i na to, že noví osídlenci opustili pohraničí. Z okresu Prachatice tak odešlo na jaře 1947 celkem 60 rodin zpět do vnitrozemí. Jakmile však opustili pohraničí, měli problém s Národním pozemkovým fondem.

V létě 1947 začala nová vlna přistěhovalců, mezi něž patřili i reemigranti z Rumunska a Maďarska. Přesto podmínky osídlenců byly obdobné jako těch, kteří přišli již rok předtím. Ministerstvo zemědělství se jim snažilo pomoci, a proto nařídilo osídlovací komisi v Prachaticích, aby zakoupila z prostředků Národního pozemkového fondu dobytek pro reemigranty. Docházelo i k poskytování půjček, jelikož osídlenci neměli ani svoje vlastní vybavení pro zemědělskou činnost. V některých usedlostech

---

<sup>195</sup> WIEDEMANN, s. 81.

<sup>196</sup> PEŠEK, Jan, *Dokončování poválečného osídlování jihočeského pohraničí (léto 1946–podzim 1947)*. In: SCHNEIDER, Evžen (ed.), *Jihočeský sborník historický*, České Budějovice 1986, 55, s. 69.

<sup>197</sup> MAREK, František, *Osídlování jihočeského pohraničí v letech 1945–1947*. In: JANOUŠEK, Bohumír (ed.), *Jihočeský sborník historický*, České Budějovice 1972, 41, s. 164.



chyběl inventář, elektrika, kamna a další potřebné vybavení. Někdy bylo složité navázat kontakty mezi starousedlíky a nově příchozími.<sup>198</sup>

Otázka osídlování českého pohraničí byla v roce 1947 v zásadě ukončena. Přesto stále docházelo k dosídlení, jelikož chyběla pracovní síla v zemědělství a někteří z nových osídlenců se vraceli zpět do vnitrozemí. Proto proces osídlování pokračoval ještě v následujících letech.<sup>199</sup> Zcela byl ukončen až v roce 1952.<sup>200</sup> V důsledku odsunu Němců a následném osídlení českým obyvatelstvem prošel Prachatický okres po druhé světové válce velkou proměnou.

---

<sup>198</sup> PEŠEK, *Dokončování poválečného osídlování*, s. 70–71.

<sup>199</sup> Tamtéž, s. 77.

<sup>200</sup> WIEDEMANN, s. 72.

## 7 Závěr

Vysídlení německého obyvatelstva z Československa bylo v době po druhé světové válce vnímáno jako jediné možné řešení pro ukončení dlouhodobě trvajících konfliktů česko-německého vztahu. Celý proces započal ihned po skončení války tzv. divokým odsunem, jenž byl mnohdy velmi často doprovázen násilím ze strany československých obyvatel, jež nemohli zapomenout na příkoří způsobená německou menšinou, a tak při příležitosti se pomstít, neváhali. Tyto události neproběhly bez povšimnutí na mezinárodní scéně a bylo zapotřebí najít náležité řešení. S konečným řešením přišla Postupimská konference konající se v létě 1945, kde bylo rozhodnuto o provedení organizovaného odsunu německé menšiny z Československa. Mělo dojít k ukončení tzv. divokého odsunu, který probíhal již od konce války a měl tak začít plánovaný řádný odsun z republiky.

Hlavním cílem diplomové práce bylo přiblížit odsun německého obyvatelstva z Československa a to právě přímo z okresu Prachatice, který dosud v literatuře není příliš komplexně rozebrán. První část práce je proto věnována zrodu myšlenky odsunu, průběhu jednání prezidenta Edvarda Beneše v exilu a jeho setkání s americkým prezidentem Franklinem D. Rooseveltem a posléze i návštěvě Sovětského svazu v roce 1943, kde získal podporu pro myšlenku odsunu německé menšiny z republiky. Po Postupimské konferenci započaly přípravy na samotný odsun, naplánovaný na následující rok 1946.

Organizované odsuny započaly v Prachatickém okrese na počátku března 1946 a pokračovaly do zimní přestávky v listopadu téhož roku. Celkem tedy bylo z okresu v tomto roce provedeno 22 transportů, kdy poslední vyjel z Prachatic 21. listopadu 1946. Přesto se zde stále nacházelo velké množství žijících Němců, podléhajících odsunu, jenž měli být odsunuti v následujícím roce. Někteří z těchto zůstávajících osob byli antifašisté, specialisté v oboru nebo smíšená manželství, na které se vztahovalo vyloučení z odsunu. Za antifašisty se považovaly osoby, jež za války odmítaly nacismus, nasazovaly vlastní životy za to, že pomáhaly českým občanům nebo byly dokonce za své postoje a činy vězněny. Odborníkům a specialistům byl odložen odsun, jelikož ve svém oboru byli potřební, a nedali se tak snadno nahradit českými zaměstnanci. Přesto se kladl důraz na to, aby podniky našly náhradu a oni tak mohli být s ostatními transportováni za hranice. Jednou z firem, která zaměstnávala velké množství německých odborníků, byla firma Český křišťál nacházející se v Lenoře. Odsun se

nevyhnul ani duchovním osobám, jak kněžím, tak řádovým sestrám a bratrům i přesto, že mnohdy českým obyvatelům za války pomáhali.

Největší vlna transportů probíhala po celý rok 1946 až do zimní pauzy a poté se měly opět obnovit na jaře 1947. I přesto, že došlo k jejich obnově, už se nejednalo o hromadné transporty jako v předchozím období, ale spíše o jednotlivé odsuny trvající ještě do roku 1948, kdy došlo k posledním odsunům, ale to už se jednalo spíše o jednotlivé rodiny a hlavně šlo o přesuny do vnitrozemí. Poslední transport z okresu byl uskutečněn 20. prosince 1948. Kontrolu nad jednotlivými transporty měly místní národní výbory a Sbor národní bezpečnosti. Celkově spadal odsun pod jurisdikci ministerstva vnitra, které svými oběžníky a nařízeními řídilo celý organizovaný odsun.

Nejobtížnější částí práce bylo hledání odpovědi na otázku týkající se jednotlivých transportů. A to z toho důvodu, že se prameny někdy rozcházel v přesném počtu vypravených osob, a tak bylo velmi nesnadným úkolem hledat správné údaje a docílit přesného počtu transportovaných lidí. Při organizovaném odsunu se dbalo na to, aby byla transportována celá rodina, s čímž vznikaly někdy problémy, a to z toho důvodu, že pokud byl jeden člen z rodiny uvězněn nebo se nacházel v jiném sběrném středisku, rodina mohla požádat o odklad odsunu do té doby, než se k nim zbývající člen připojí. V důsledku toho tak docházelo ke změnám v obsazení transportů. Navíc se některým jednotlivcům určeným k odsunu podařilo uprchnout za hranice ke svým příbuzným ještě před jejich transportem a vyhnuli se tak pobytu ve sběrném středisku.

Jedním z cílů diplomové práce bylo přiblížit život a fungování sběrných středisek v Prachatickém okrese. Ta sloužila jako přechodná bydliště, či shromaždiště pro Němce čekající na odsun do okupačních pásem. Život v nich nebyl nikdy příliš ideální a mnohdy zde ani nebylo zajištěno základní hygienické prostředí. Příkladem může být právě sběrný tábor ve Vimperku, kde se nenacházely ani umývárny. V táborech měl hlavní slovo velitel, většinou byl členem Sboru národní bezpečnosti a dohlížel na chod celého komplexu. Velmi často zde byli ubytováni Němci propůjčováni na výpomocné práce hlavně v zemědělství, ale i v jiných oborech, kde jich bylo zapotřebí.

Po vyhoštěných osobách zůstával majetek, který byl následně místními obyvateli rozkraden, poničen nebo dokonce vypálen. V důsledku tohoto jednání některé osady a vesnice v pohraničí zanikly. Dodnes, tak můžeme vidět zbytky obvodových zdí kostelů a zapomenutých stavení v šumavských lesích. Dnes nám tyto vesničky

připomínají pouze pamětní desky s názvy obcí a informacemi o jejich osudu (viz příloha č. 8).

Poslední část práce je věnována přesunu německých obyvatel do vnitrozemí, který probíhal od druhé poloviny roku 1947. Do té doby se o této variantě ani neuvažovalo, jelikož se na počátku roku ještě počítalo s tím, že dojde k odsunům i do amerického okupačního pásma a nebylo tedy potřeba hledat jiné řešení. Jelikož ale americké úřady odložily plánované transporty na dobu neurčitou z důvodu, že se chtěly soustředit na správu a řešení vnitřních problémů ve svém okupačním pásmu, muselo se začít uvažovat o jiné variantě. Konečným řešením se stalo rozhodnutí o přesunutí osob do vnitrozemí a jejich rozptýlení po republice, jež mělo dokončit celý proces očištění pohraničí od německého živlu. Navíc ještě před odjezdem byla většině Němců zajištěna práce ve vnitrozemí. Převážně se jednalo o zaměstnání v oblasti zemědělství, průmyslu a práci v dolech. Dbalo se na to, aby osoby určené na práci do vnitrozemí vykonávaly obdobnou činnost, jakou měly před vystěhováním. Jedna z největších akcí týkajících se přesunu proběhla v polovině roku 1948, kdy došlo k přesunutí několik stovek Němců z pohraničí na práci do Jáchymovských uranových dolů, jednalo se o tzv. Akci J.

Současně s odsunem probíhalo i osídlování pohraničních oblastí lidmi z vnitrozemí. Odsunuté rodiny po sobě zanechávaly chalupy a statky, které byly přidělovány českým rodinám, aby se do pohraničí vrátil český ráz. V prvních vlnách, které započaly již v létě 1945, se často jednalo o osoby, které žily jen několik kilometrů od nového bydliště a postupně docházeli lidé i z větších dálek. Později tedy přicházeli i lidé z dnešního Slovenska, Maďarska a Rumunska. Mnohdy také došlo k tomu, že nebyli spokojeni s novým životem a vraceli se zpět do svého původního bydliště, jelikož zjistili, že nové podmínky jim samotným nevyhovují. Často se tak dělo právě v Prachatickém okrese, který byl jedním z nejchudších a nebyl proto příliš oblíbenou oblastí pro nové osídlence.

Dosavadní výzkum zatím nepřinesl konkrétní příklady o násilných činech souvisejících s odsunem Německého obyvatelstva z Prachatického okresu. Vzhledem k tomu se dá usoudit, že transporty z této oblasti proběhly vcelku humánním způsobem a nedošlo ke zbytečným ztrátám na životech. I přesto, existují některé zmínky o násilnostech, ale bohužel nejsou více rozvedeny a podloženy. Cílem následných přesunů obyvatelstva bylo hromadné snížení počtu Němců v okrese, což se podařilo.

## **8 Seznam použité literatury a pramenů**

### **Nevydané prameny**

#### **Státní okresní archiv Prachatice**

fond Městský národní výbor Prachatice, karton 68.

fond Okresní národní výbor Prachatice–referát národní bezpečnosti, kartony 95, 97–99, 101, 103–106, 111, 114–116.

### **Pamětní knihy**

Pamětní kniha obce Čkyně, 1939–1974, SOkA Prachatice, fond Místní národní výbor Čkyně.

Pamětní kniha obce Javorník–Tejmlův, 1926–1984, SOkA Prachatice, fond Místní národní výbor Javorník.

Pamětní kniha města Prachatice, 1945–1951, SOkA Prachatice, fond Městský národní výbor Prachatice.

Pamětní kniha MNV Stachy I., 1945–1950, SOkA Prachatice, fond Místní národní výbor Stachy.

Pamětní kniha obce Strážný/Kunžvart, 1936–1970, SOkA Prachatice, fond Místní národní výbor Strážný.

Pamětní kniha města Vimperk, 1945–1950, SOkA Prachatice, fond Městský národní výbor Vimperk.

Pamětní kniha města Vlachova Březí, zápisy ze schůzí 1864–1982, SOkA Prachatice, fond Archiv města Vlachovo Březí.

Pamětní kniha města Volary, 1945–1959, SOkA Prachatice, fond Městský národní výbor Volary.

Pamětní kniha obce Volšovice (Olšovice), 1922–1955, SOkA Prachatice, fond Archiv obce Olšovice.

Pamětní kniha obce Zdíkov, 1945–1959, SOkA Prachatice, fond Místní národní výbor Zdíkov.

### **Vydané prameny**

ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl I., Češi a Němci do roku 1945. Úvod k edici*, Středokluky 2010.

ARBURG, Adrian von, STANĚK, Tomáš (ed.), *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. Dokumenty z českých archivů. Díl II., svazek 1. Duben–srpen/září 1945. „Divoký odsun“ a počátky osídlování*, Středokluky 2011.

### **Periodika**

Jihočeská pravda, 15. 3. 1946, II/11.  
Jihočeská pravda, 16. 5. 1946, II/20.  
Jihočeská pravda, 13. 11. 1947, III/46.  
Mladá fronta, 28. 7. 1945, I/69.  
Svobodné slovo, 3. 10. 1946, II/226.  
Svobodné slovo, 5. 10. 1946, II/228.  
Šumavský hraničář, 27. 9. 1946, II/32.  
Šumavský hraničář, 6. 12. 1946, II/42.  
Šumavský hraničář, 31. 1. 1947, III/5.  
Šumavský hraničář, 14. 3. 1947, III/11.

### **Literatura**

ARBURG, Adrian von, DVOŘÁK, Tomáš, KOVAŘÍK, David a kol., *Německý mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*, Brno 2010.  
BENEŠ, Edvard, *Odsun Němců z Československa*, Praha 1996.  
BENEŠ, Zdeněk a kol., *Rozumět dějinám. Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948*, Praha 2002.  
BEYERL, Beppo, *Die Beneš–Dekrete. Zwischen tschechischer Identität und deutscher Begehrlichkeit*, Wien 2002.  
BRANDES, Detlef, *Cesta k vyhnání 1938–1945. Plány a rozhodnutí o „transferu“ Němců z Československa a z Polska*, Praha 2002.  
ČAPKA, František, SLEZÁK, Lubomír, VACULÍK, Jaroslav, *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*, Brno 2005.  
DE ZAYAS, Alfred–Maurice, *Anmerkungen zur Vertreibung der Deutschen aus dem Osten*, Stuttgart 1993.  
DVOŘÁK, Tomáš, *Vnitřní odsun 1947–1953. Závěrečná fáze „očisty pohraničí“ v politických a společenských souvislostech poválečného Československa*, Brno 2012.

- FELCMAN, Ondřej, *České hranice a jejich souvislost se sudetoněmeckou otázkou*. In: KURAL, Václav (ed.), *Studie o sudetoněmecké otázce*, Praha 1996, s. 105–119.
- HENKE, Klaus–Dietmar, *Der Weg nach Postdam–Die Alliierten und die Vertreibung*. In: BENZ, Wolfgang (ed.), *Die Vertreibung der Deutschen aus dem Osten*, Frankfurt am Main 1996, s. 58–85.
- HOUŽVIČKA, Václav, *Návraty sudetské otázky*, Praha 2005.
- HRABOVEC, Emilia, *Vertreibung und Abschub. Deutsche in Mähren 1945–1947*, Frankfurt am Main 1996.
- CHURANĚ, Milan, *Postupim a Československo. Mýtus a skutečnost*, Praha 2001.
- JECH, Karel, KAPLAN, Karel, *Dekrety prezidenta republiky 1940–1945. Dokumenty*, Brno 2002.
- KAPLAN, Karel, *Pravda o Československu 1945–1948*, Praha 1990.
- KLIMEK, Antonín, *Cesta k odsunu*. In: *Soudobé dějiny* 1, 1994, 2–3, s. 255–258.
- KOUTNÁ, Jana, *K organizovanému vystěhování osob německé národnosti z okresu Prachatice do vnitrozemí v letech 1947–1949*. In: KUBŮ, František (ed.), *Zlatá stezka: sborník Prachatického muzea*, Prachatice 2005–2006, 12–13, s. 79–95.
- MAREK, František, *Osídlování jihočeského pohraničí v letech 1945–1947*. In: JANOUŠEK, Bohumír (ed.), *Jihočeský sborník historický*, České Budějovice 1972, 41, s. 164–174.
- PAVLÍČEK, Václav, *O dekretch prezidenta republiky*. In: MATĚJKA, Dobroslav (ed.), *Právní aspekty odsunu sudetských Němců*, Praha 1996, s. 41–68.
- PECKA, Jindřich, *K některým otázkám vývoje jižních Čech v letech 1945–1948*. In: CÍFKA, Stanislav (ed.), *K problematice jižních Čech v letech 1945–1948*, České Budějovice 1968, s. 9–60.
- PEŠEK, Jan, *Dokončování poválečného osídlování jihočeského pohraničí (léto 1946–podzim 1947)*. In: SCHNEIDER, Evžen (ed.), *Jihočeský sborník historický*, České Budějovice 1986, 55, s. 69–80.
- PEŠEK, Jan, *Nástup k osídlování jihočeského pohraničí (jaro 1945–léto 1946)*. In: SCHNEIDER, Evžen (ed.), *Jihočeský sborník historický*, České Budějovice 1986, 55, s. 23–35.
- SOUMAR, Tomáš, *Odsun sudetských Němců z okresu Prachatice*. In: KUBŮ, František (ed.), *Zlatá stezka: sborník Prachatického muzea*, Prachatice 2001–2002, 8–9, s. 7–43.
- SPURNÝ, Matěj, *Nejsou jako my. Česká společnost a menšiny v pohraničí (1945–1960)*, Praha 2011.

STANĚK, Tomáš, *Odsun Němců z Československa 1945–1947*, Praha 1991.

STANĚK, Tomáš, *Tábory v Českých zemích 1945–1948*, Šenov 1996.

STANĚK, Tomáš, *Vysídlení Němců z Československa*, Ostrava 1992.

TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal, *Národnostní menšiny v ústavněprávním rámci první Československé republiky (1918–1938)*. In: *Historický obzor* 22, 2011, 11–12, s. 256–269.

WIEDEMANN, Andreas, „*Pojď s námi budovat pohraničí!*“. *Osídlování a proměna obyvatelstva bývalých Sudet 1945–1952*, Praha 2016.

### **Internetové zdroje**

*Sběrné středisko Prachatice*. In: Universität Passau [online], [cit. 2017–02–26]. Dostupné z: <http://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/cz/materialy-pro-vyuku/nucene-vysidleni/vyuka-materialy/vzpominky-pam283tnik367/seznam-podle-temat/sb283rne-st345edisko-prachatice/>.

*Sběrné středisko Volary*. In: Universität Passau [online], [cit. 2017–02–26]. Dostupné z: <http://www.begegnungsraum-geschichte.uni-passau.de/cz/materialy-pro-vyuku/nucene-vysidleni/vyuka-materialy/vzpominky-pam283tnik367/seznam-podle-temat/sb283rne-st345edisko-volary/>.



## 9 Resumé

The theme of this thesis is The Departure of the German minority from Czechoslovakia after the World War II. The evacuation occurred because the relationship between Czechs and Germans was never perfect, and at the end of the Second World War the decision about their deportation from the country was made. The vast majority of them lived in border areas, so-called Sudetenland.

The work is divided into five chapters. The first chapter is devoted to the birth of the idea of deportation from Czechoslovakia and the efforts of President Edvard Beneš in exile to achieve the goal to resolve issues related to the German minority. There are also listed presidential decrees issued with the force of law. In the last part of the chapter is described the Potsdam Conference, which definitively established conditions of the organized deportation of Germans from Czechoslovakia.

The following chapter is devoted to the Prachatice district at the beginning of 1945, when people expected an early end of the war. With this topic was also related the question about the German minority, which was numerically represented in the border regions, and in some areas they formed the majority. The main topic of this chapter are the municipalities in the district and their liberation by the US Army in the spring of 1945.

The third part is devoted to collection centers, which were situated in the Prachatice district. There were three in Vimperk, Volary and Prachatice. They became the rallying point of the German people before their deportation to the various occupation zones. There are also discussed persons who have been exempted from deportation because they were specialists and experts who have been indispensable. Furthermore, the anti-fascists, individuals helping the Czechs during the war, people condemning Nazi Germany and the ones who have been imprisoned for their own actions. Exemption could be made also for mixed marriages.

The fourth chapter is the key part of the work, as there are discussed individual transports from the district. The first transport left Prachatice district in March 1946, followed by others, which ended in November of the same year. Followed by winter break, after which they should continue with other transports, but since the US occupation administration was suspended for a time, there were only a few individual transports during the next year.

The last part of the thesis is devoted to the completion of the deportation of the German minority and especially the realization of the idea of moving the remaining German population to inland settlements and regaining Czech character to deserted border area. Question of the deportation inland started to be dealt in the summer of 1947 in connection with the fact that the US occupation authorities refused to accept further deported Germans, because they wanted to focus on internal affairs. Most of the population transported to the inland was made to work in the mines, agriculture or industry. The last part of the chapter is devoted to the settlement of the border region largely by Czech population, which coincided with the deportation, since mid 1945. Prachatice district was the poorest area of the South Bohemia and therefore not very popular area, where new immigrants often come and then came back again to their original place of residence.

## **10 Přílohy**

### **Seznam příloh**

**Příloha č. 1** – Schéma sběrného střediska v Prachaticích

**Příloha č. 2** – Odsunutí Němci na nádraží ve Furth im Waldu

**Příloha č. 3** – Legitimace o vynětí z odsunu

**Příloha č. 4** – Legitimace německého antifašisty

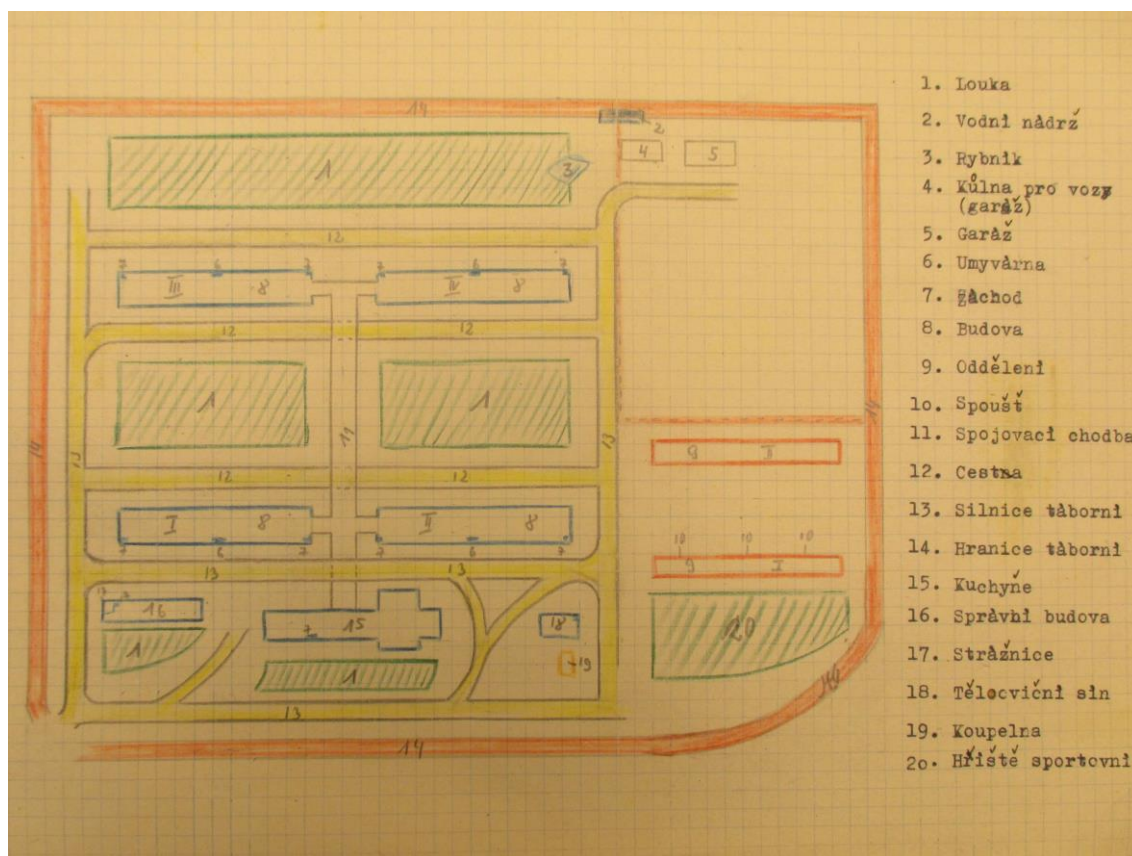
**Příloha č. 5** – Vyhláška – Výstraha vydaná pro prachatický okres 24. ledna 1946

**Příloha č. 6** – Odsun německého obyvatelstva

**Příloha č. 7** – Novoosídlenci při práci na poli

**Příloha č. 8** – Zaniklé obce Nové Údolí a Radvanovice

## Příloha č. 1 – Schéma sběrného střediska v Prachaticích



**Zdroj:** VII/4d/13, Tábor uprchlíků a Sběrné a internační středisko Prachatice—korespondence, provoz, organizace a likvidace střediska, seznamy a evidence osob (uprchlíků, něm. zajatců, sudetských Němců), osoby navrhované k odsunu aj., 1945–1950, SOkA Prachatice, fond ONVP—referát národní bezpečnosti, kart. 115.

## Příloha č. 2 – Odsunutí Němci na nádraží ve Furth im Waldu



**Zdroj:** ROUČKA, Zdeněk, *Šumavou ze svobody do opony. Vzpomínky na Železnorudsko 1930–1970*, Plzeň 2013, s. 121.

**Příloha č. 3 – Legitimace o vynětí z odsunu**

OSIDLOVACÍ URAD V PRAZE

**LEGITIMACE** evid. č. 052.950  
Platí jen s úřed. průkazem totožnosti, opatřeným podobenkou.

Vynětí z odsunu se vztahuje též na tyto jeho (její) rodinné příslušníky:

Jméno: **Hepler Antonín**  
 narozen(a) dne: **20. 6. 1907**  
 bytem ve: **Vimperku, č. 176**  
 Prachátice  
 pol. okres: **Prachátice**  
 zaměstnán u firmy: **Národní správa fy: J. STEINBRENER, nakladatelství, tiskárna, velkoknihařství, VIMPERK, ČSR.**  
 v závodě: **Prachátice**  
 pol. okres: **Prachátice**

je vyňat(a) ve smyslu směrnic ministerstva vnitra č. j. B 300/1990-45 a odsunu Němců z ČSR, pokud je zaměstnán(a) u jmenované firmy, nebo se svolením okr. úř. ochr. práce v jiném důležitém podniku (v průmyslu podnik skupiny A).

Jméno	Pod- poměr	Rok nar.	Zaměstnání	Bydliště
Aloisia Heplerová	manž.	1909	dom.	Vimperk
Rudolf Hepler	syn	1936	dom.	Vimperk
Marie Heplerová	dcera	1937		Vimperk
Heplerová Mariešše	dcera	1942		Vimperk

Zaměstnavatel: **Národní správa fy: J. STEINBRENER, nakladatelství, tiskárna, velkoknihařství, VIMPERK, ČSR.**  
Razítko a podpis.

Závodní rada: **Závodní rada podniku J. STEINBRENER (v národní správě)**  
Předseda: **[Podpis]**  
Razítko a podpis.

Ministerstvo vnitra: **[Razítko]**  
20. IX 1946  
Datum, razítko a podpis.

**Zdroj:** VII/3d/3, J. Steinbrener, tiskárna Vimperk–seznamy něm. specialistů vyjmutých z odsunu, 1946–1948, SOkA Prachátice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, kar.101.

**Příloha č. 4 – Legitimace německého antifašisty**

Jméno **Josef Gams**  
 nar. **19. 3. 1880** místo **Dolní Zasov**  
 příslušnost, obec, okres **Mlynářovice**  
**Prachátice**  
 národnost **něm.**  
 povolání **rolník**  
 nynější bydliště **Mlynářovice čp. 37**  
 okres **Prachátice**

Majitel tohoto průkazu se nachází pod ochranou státních orgánů.

**Oblastní národní výbor v Prachaticích**  
**Bezpečnostní referát ONVP**  
 [Podpis]  
 podpis

**Zdroj:** VII/3c/5, Seznamy antifašistů – řazeno dle obcí K–V, 1945–1948, SOkA Prachátice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, kar. 99.

Příloha č. 5 – Vyhláška – Výstraha vydaná pro prachatický okres 24. ledna 1946

Okresní národní výbor  
Úřad národní bezpečnosti v Pra-h

V Prachaticích dne 24. I 1946

Čís. j. -----

Vše: Zákaz německým příslušníkům vycházeti od 19 hod. večerní do 6 hodiny rani, nepřátelské činy vůči českému obyvatelstvu.

V y h l á š k a - V ý s t r a h a

S okamžitou platností nařizují pro celý prachatický okres, aby příslušníci německé národnosti se zdržovali ve svých domovech od 19 hod. večerní do 6 hodiny rani, Kdo po této vyhláše- výstraze, bude přistižen mimo shora uvedenou dobu mimo ~~svůj~~ <sup>svůj</sup> domov bude bezpečnostními orgány zadržen a potrestán vězením. Dále naposlady varují příslušníky německé národnosti, aby nepodporovali podvratné živly proti kterým bude bezohledně případně mocenskými prostředky zakročeno. Poněvadž v posledním čase se stalo, že byly němei čeští občani napadeni zvláště večerního času a poněvadž dne 23. I 1946 bylo vystřeleno u Volar na příslušníky SNB a <sup>úřední úřady městské bezpečnosti</sup> tajné státní policie upozorňují všechny německé příslušníky, že kdyby se podobný ~~případ~~ případ měl opakovat budou brány z každé německé rodiny rukojmí a dány do internačního tábora. Bude-li někdo ať denního času nebo nočního času vyzván ať vojenskými nebo <sup>proslulými</sup> policejními orgány ať uniformovanými nebo civilními aby zůstal stát za účelem perlorustrace a neuposlechne, bude ihned použito střelné zbraně na důkaz důraznosti výzvy. Dále nařizují, aby žluté nebo bílé pásky které němečtí příslušníci nosí, byly jak bylo původně nařízeno správně noseny 10 cm nad ohbí lokte. Kdo neuposlechne bude trestán vězením při přistižení orgány SNB.

Předseda bezpečnostní komise  
Předseda Okres. Nár. Výboru  
Policejní správce  
policejní rada

Zdroj: VII/1b, Všeobecná opatření týkající se obyvatel německé a maďarské národnosti 1945–1948, SOkA Prachatice, fond ONVP–referát národní bezpečnosti, kart. 95.

**Příloha č. 6 – Odsun německého obyvatelstva**



**Zdroj:** KINTZL, Emil, FISCHER, Jan, *Zmizelá Šumava*, Zlín 2015, s. 38.

**Příloha č. 7 – Novoosídlenci při práci na poli**



**Zdroj:** ROUČKA, *Šumavou ze svobody do opony*, s. 133.

**Příloha č. 8** – Zaniklé obce Nové Údolí a Radvanovice

Stavení, které se nacházelo v Novém Údolí



**Zdroj:** ROUČKA, Zdeněk, *Předválečnou Šumavou: Život, práce, krajina*, Plzeň 2011, s. 195.



Nové Údolí dnes



**Zdroj:** foto Andrea Smetáková

## Informační deska s českým a německým textem o zaniklé obci Radvanovice



## Pohled na bývalé Radvanovice dnes



Zdroj: foto Andrea Smetáková